

LJUBLJANSKI ZVON

MAREC

1917

LETNIK 37.

ŠTEVILKA 3.

Vsebina marčnega zvezka:

1. Ivan Albrecht: <i>Pri vinu</i>	113
2. A. Debeljak: <i>V snegu</i>	114
3. Alojz Kraigher: <i>Mlada ljubezen</i> . (Dalje.)	115
4. H. de Régnier — Anton Debeljak: <i>Samostan</i>	125
5. Fran Albrecht: <i>Laž</i>	126
6. Fran Albrecht: <i>Misel</i> . — Anton Novačan: <i>Trije konji</i>	140
7. Ivan Rozman: <i>Beseda o rojstvu</i>	141
8. Anton Novačan: <i>Hudič v ulici Sv. Mihéla</i>	144
9. Alojzij Gradnik: <i>Pesem dekleta</i> . — <i>Pesem vdove</i>	154
10. Fran Albrecht: <i>Promenada v snegu</i>	155
11. Dr. Franc Derganc: <i>Henri Bergson</i> . (Dalje.)	156
12. Listek.	161

J. A. Glonar: *Publikacije Leonove družbe za leto 1916*. — Dr. Lončar: *Mein Österreich, mein Heimatland, II*. — Anton Debeljak: *Octave Mirbeau*. — J. A. G.: *Strossmayer na vatikanskem zboru*.

Redakcija tega zvezka se je zaključila 15. marca 1917.

„Ljubljanski zvon“

izhaja v zvezkih po enkrat na mesec ter stane na leto 12 K, za pol leta 6 K, za četrt leta 3 K, za vse neavstrijske dežele po 15 K na leto.

===== Posamezni zvezki se dobivajo po 1 K 30 h. =====

Odgovorni urednik: Oton Župančič.

Upravništvo v „Narodni tiskarni“ v Ljubljani, Knaflova ulica št. 5.

Lastnina in založba „Tiskovne zadruge“ z. z. o. z. v Ljubljani.

Tisk „Narodne tiskarne“.

Ivan Albrecht:

Pri vinu.

To hodijo in hodijo,
a kam, ne vejo same,
iz dalje v daljo blodijo
in v temo iz omame.

Oj, misli moje žalostne —
kdo vas k besedi kliče,
življenja osamelega
nemirne, žive priče! —

In prva misel: vir vsega,
lepote in življenja —
kdo naj razume in dozna,
kje se začne, kje jénja?

In misel druga — ljubica,
še veš, kak si ji pravi?
Ej, ni jih več, minuli so
pač časi nam sanjavi!

Umrla v krvi je mladost,
osorni so pogledi.
In zdi se mi, da jedka ost
tiči povsod v besedi.

Pa kaj zato! Saj vendarle
še solnce se nam smeje,
in kadar pride pravi čas,
želje prikrite greje.

In kadar pride dan za nas,
 vasujemo kot mladi,
 poljubčke vinu krademo,
 politiki v nasladi.

In to je misel zadnja še,
 da je lepo na sveti:
 Sladko lagati vsenavskriž,
 pod krinko pa — živeti.

*Kuro se Albrekt driga iz Sekadence —
 ————— to v svojo prid*

A. Debeljak :

U snegu.

Sren, volčji mraz. Korak opolzli škriplje,
 ne škrtali z zobovi zima-zver?
 ne srečaš bitja živega nikjer,
 v meglicah ivje z drevja se osiplje.

Povsod le biser, demant in dragúl,
 a tu — rubin, krvava lisa klije,
 okrog peščica puha še se vije;
 kdo ve, kod ziblje ropar se kragulj?

Pretresel me je v dušo grizki mraz.
 Mežé ta hip uzrem Ujedo gladno:
 dolžnost, družabnost in obzir nešet.

Mežé zapazim jasno v isti čas
 poletov prostih Sinjo ptičko jedno —
 in raste, večja se rdeča sled.

Kedo vas pume?

Alojz Kraigher:

Mlada ljubezen.

(Dalje.)

Med potjo se jim pridruži Magda Kolarjeva, ki je že ves čas oprezala na oknu in očitno nanje čakala. Mara se malo zaničljivo namrdne in pogleda v stran; Mira pa se je zveseli in se obesi z nekoliko afektirano razigranostjo obema za lahti.

Magda je manjša od onih dveh, par let starejša, z malo prevelikim podolgovatim obrazom in rjavimi lasmi. Oči so ji temne s svetlimi trepalnicami, da ji je pogled nekako umazan, izraz prezrel, starikav. Koža na licih in na nosu je posuta s pegami; a toliko bolj bela in bolj gladka je na bujnem vratu in na plečih, ki so ji v ohlapni bluzi skoraj preveč razgaljena. V bokih se pretirano pozibava, ozirajoč se sunkoma na vse strani.

V drevoredu mrgoli šetalcev in šetalk. Pestra eleganca in še pestrejša vsakdanjost. Polnokrvnost in bleedičnost, živahnost in sanjavnost. Sramežljivost in očitno spogledavanje, mirno opazovanje in porogljivo pretehtavanje.

Prijeten hlad je pod košatimi kostanji. Pogled počiva na valujočih travnikih ob obeh straneh, na lepih črtah sosednjih drevoredov, na kipeči zelenini gozdov v ozadju. Bela pot se vzpenja z lahnim hrepenenjem proti parku, kakor bi vabila iz mesta v tihi gozdni mir . . . Glušeči trušč od zabavišča sèm, križajoči se glasovi lajn, kričavi in surovi . . . Rezek zvonec tuintam, žvižg železniškega stroja . . . In sinji blesk neba nad vsem . . .

Dekleta hodijo spredaj, tako da se večkrat vrinejo ljudje med nje in oba mladeniča, ki stopata zadaj z Blejčevko in Nušo.

Tomovi pogledi se love za Miro. V spominu jo primerja s svojo osmošolsko Miro in se divi njenemu telesu, ki se je razvilo od deklinško-prožne ljubkosti do najpopolnejše lepote vzcetele ženske. Njena čudovita pleča, izbočeno oprsje, vitki život in mehki boki, polna meča in tenki gležnji . . . Tomo srka vase slast lepote, ko da jo je prvokrat zagledal na tem božjem svetu . . . Njeni težki kiti, svetlo plavi, skoraj predivasto-rumeni, tuintam pobliskujoč na solncu v ščemečem zlatu, opletajoč po tilniku in ramah ob naglih sunkih z glavo, ga vabila za sabo kakor vojni prapor odušev-

ljenega vojščaka. Njen obrazek, nežno in pravilno črtan, z lici kakor rožna breskev, z noskom kakor angelj, z uštimi kot poljub . . . In njeno oko pod smelim lokom gostih obrvi, s sinje-modro šarenico, pojoče-modro, gladko brušeno, s široma razkrcenimi veki venomer zavzeto, malikovalsko obožujoče ves ta lepi božji svet . . . Tomo čuti, da bi zopet skoprnel za njo; a nekaj ga tišči pri srcu, kakor hladen oklep, ki brani čustvom, da bi prekipela v zaljubljeno navdušenost.

Tudi ona se ozira in ga pozdravlja z ljubkimi nasmeški. Z lahtmi se obeša na obe tovarišici in se obrača z vsem životom. Njene kretnje so nenadne, nepričakovane, previharne. Z Magdo se smejeta in šepčeta, merita šetalce, ocenjujeta šetalke, delata opazke, dovtipne in porogljive, vesele in razposajene. Mara se drži ponosno, se nikamor ne ozira, odzdravlja s komaj vidnimi nakloni glave, pogled upira naravnost predse, zdaj brezbrizen, zdaj skoraj zaničljiv.

Tomo ima zmirom slabšo vest. Vročino čuti v licih, nestrpnost v udih; ne upa si pogledati na Drejo, ki se pogovarja z Blejčevko preprosto in brezskrbno in izbruhne časi v svoj pristrčni in naivni smeh. Mirino ponašanje je Tomu zagonetka, vzbuja mu tesnobo v prsih . . . Kaj je to? Ali bi ga zopet rada imela? Ali samo koketira z njim, površno in brez misli? Ali pričakuje kaj od njega, kaj posebnega? — Ono pismo? — Pismo je premalo, še nekaj drugega mora imeti. — Nenadoma se zdrzne: Mira se je bila ozrla in se mu nasmehnila, a se je zdajci zresnila, iztegnila vrat in pogledala po drevoredu doli. Zazdelo se mu je, da je postala mahoma vsa resna, globoko resna, obenem srečna in — nesrečna . . . prav gotovo: — srečna in nesrečna, vse obenem.

Tomo se skloni k Nuši, ki stopa sramežljivo poleg njega, oklepajoč se materinega komolca:

„Gospodična Nuša, kdo še prihaja na promenadi v vašo družbo?“

Ona se mu previdno ozre v oči: — ali jo vprašuje resno, ali bi jo rad s kom podražil? — Njegov izraz je miren, le nekoliko zamišljen.

„Naš Bogdan je po navadi tu . . . in Egon Zrimšek, njegov sošolec, tudi jurist. Mi smo mu zrekli Zgonček.“

„Zrimšku? Vi ste mu zrekli?“

„Mi — ne jaz!“ — se zahuduje ona vsa zardela in hiti razlagati, kako so zvarili zvoneči priimek.

Tomo posluša le napol in opazuje Miro, ki se mu še bolj pogosto nasmihava, a se vsakokrat zagleda preko njega navzdol po drevoredu. Zagonetka mu postaja zmirom mučnejša. Zdi se, da ga vabi za seboj, da se za Drejo — svojega zaročenca — nič ne briga; a obenem . . . Ali ima tam zadaj še nekoga tretjega? Ali ima vendar kaj posebnega? Kake deklinške spletke? . . .

Nuša se po kratkem molku zopet oglasi:

„Večkrat je z nami nadporočnik Javornik.“

Tomo jo pogleda kakor bi mu bilo prišlo to ime docela nepričakovano, pa se obrne v smeri Mirinih pogledov.

„Saj je vaš prijatelj!“ — pravi Nuša. „Menda je tam zadaj z doktorja Breznika gospo.“

V tem hipu jo potegne Blejčevka na stran:

„Nuša, medve sédeva. Tu sta dva prostorčka. Gospóda pa —“ — z galantno hudomušnostjo se prikloni: „Gospóda sta za enkrat oproščena dvorne službe! To so dekleta, ecco!“

Magda sili nazaj po šetališču. Mira postoji za hip, pa izbruhne v razposajenost, udari Drejo ploskoma po plečih in se nasmeje Tomu z vso prisrčnostjo:

„Nič. Kaj bi se prerivali! Tu noter pojdimo, na desno, do gozdčiča! Tam prihaja Bogdan z Zgončkom. Mance se pojdimo! Tomo, Tomo, Tomo, al' te bomo, bomo, rompompom . . . Tomo, ti loviš. Mene lóvi!“

Naglo tleskne Žitnika po roki, se prime Mare in Magde, in odhiti z njima skozi park.

Blejčev Bogdan je pristen, mesten gizdalin, pretirano eleganten, visok in slok, s koščeninim, skoraj oglatim obrazom in drobnimi očmi, ki so že vse poskusile in vse vedó, ki jim je vse življenje s svojimi skrivnostmi jasno kot na dlani. Strašno mlad je, golobrad, a nosi se umerjeno in na licih mu počiva prebrisano-naiven, omalovažujoč smehljaj. Glas mu je neprijetno nosljajoč, brez vsega zvoka, smeh prskajoč.

Egon Zrimšek, po domače Zgonček, je po zunanosti še mlajši, s podolgovatim pegastim obrazom, s temnim mahom na gornji ustnici in vođeno modrimi očmi. Kreta se nerodno, zelo počasi, in v enomer zmiguje s pleči. Tudi on govori nosljaje, najbrže od samega prijateljstva do Bogđana. Drugače pa je dobrodušen fant, s simpatičnim izrazom in naivno-vprašujočimi pogledi.

Zgonček je zaljubljen v Magdo, že od mature koprni za njo. Z leno sanjavostjo jo zasleduje, a zmirom le iz daljave. Skrivoma

jo išče, postopa neopaženo za njo, postaja v temni veži nasproti njenemu oknu; izpregovoril pa je z njo do danes vsega skupaj par besed. V družbi ima oči samo za njo; z odprtimi ustmi se zagleda vanjo in jo gleda, dokler ga ne dregne kdo pod rebra ali mu ne porine hudomušno svinčnika med ustnice. Tedaj zardi in povesi oči ves osramočen; družba prasne v smeh, edina Nuša ga objame z ljubezni-polnim, usmiljenim pogledom.

Magda se ne briga zanj; če je obrnjena v njegovo stran, se zdi, da gleda v zrak. On koketira z Bogdanom, zelo podvzetno, brez vsake sramežljivosti. On sprejema njene ljubeznivosti in njeno udanost malo zviška, dostojanstveno; a je očitvidno sam s seboj in z njo docela zadovoljen. Vkljub temu vlačí Zrimška za seboj, mu vzbuja upanje in ga tolaži malo zasmehljivo, da pride že še vrsta tudi nanj. Zgonček pa mu je hvaležen in kroži kot trabant okrog njega.

Konec parka je precej samotni, tudi gozd v ozadju je skoraj brez šetalcev.

Dekleta so počakala fantov. Mira jim kriči nasproti:

„Rompompom, le hitro, vi junaki silni! Vsi lovite! Vsak svojo! Tomo, mene lôvi!“

Zapodi se proti njemu, grozeč mu prav po otročje s kremplji in zobmi.

„Lôvi, Tomo! Lôvi, lôvi! Rompompom . . .“

Pa mu uteče in beži pred njim, ki se je bil zagnal za njo ves razigran.

Magda jo posnema, ploskajoč z rokama:

„Vsi lovite, rompompom! Bogdan, mene lôvi! Bogdan rompompom . . .“

Samo Mari se ne ljubi. Zaničljivo skomizne z rameni, zakolobari s solnčnikom in séde na bližnjo klopi.

Poročnik Praznik se smehlja in si popravlja nanosnik, gleda za bežečimi in séde k Mari.

Egon Zrimšek stoji precej nerodno in zija za Magdo. Pa plane Mara in ga dregne s solnčnikom v hrbet:

„Lôvi, Zgonček, lôvi! Le brž za Bogdanom! Rompompom . . .“

In tudi Zgonček zdirja.

Dreja rezgeta za njim, mežikajoč z očmi in cepetajoč z nogama:

„Rompompom, rompompom . . .“

Mara prekriža noge in se nasloni s komolcem na naslonjalo, proč obrnjena od Dreje. S solnčnikom se udarja po kolenu in vpraša malo porogljivo:

„Vsaki svojo? Zakaj pa ne lovite, gospod poročnik?“

„Rompompom, sem jo že ujel!“ — skoči Dreja in jo zgrabi za roko.

Ona pa ga pomeri prav ponosno od strani in mu izmakne roko:

„Vsaki svojo, — gospod poročnik!“ — in se ozre za Miro, ki je z Žitnikom izginila v smrekovem nasadu. „Nočete pogledati za njima?“

„Čemu?“

„Stara ljubezen ne zarjavi.“ — Pa se vgrizne v jezik in zamahne jezno: „Saj je tako vseeno! Ničesar nisem rekla.“

Dreja jo pogleda presenečen in si molče poišče cigareto. —

Tomo in Mira sedita roko v roki na samotni klopi v okroglici, obrasli z dvema vrstama gostih smrek. Vsa zasopla in razsmejana ne prideta do besede.

„Rompompom“. — pravi Mira.

„Rompompom,“ — odgovori Tomo.

Zdajci zdrkne njena glava na njegovo ramo, klobuk zleti na tla. On se zdrzne, srce mu zbežlja . . . in predno se zavé, kaj dela, jo drži objeto in poljublja na lase, na lica . . . Kam se je razpočil hladni oklep, ki mu je bil brzdal čustva? . . . Ona se vzpně ob njem, ga prime za ušesa in ga pogleda prav od blizu:

„O ti nezvesti!“ — pa ga poljubi parkrat zaporedoma, kljunčkajoče — pik, pik, pik — kakor nekdanj, ko se je bil jezil, da to ni poljubovanje, zakaj on da ni ptič . . . A danes je zadovoljen; ne bi se nagledal zlepa njenih čudežnih oči, ki imajo tako neznansko ostro risane robove šarenic in zenic, da se pogled ne more lóčiti od njih . . .

Mira se mu končno izmuzne, pobere klobuk in se zavrti na peti:

„Rompompom!“ — krikne na ves glas. „Pojdiva, Tomo! Da si ne bodo nesnage zunaj mislile kakih lumparij!“

Dreja se jima bliža z Maro. Zadaj je že videti tudi Bogdana in Zgončka z Magdo.

Mira se za trenotek ustavi, pripenjajoč si klobuk na glavo:

„Tomo!“ — pravi kakor mimogredé. „Reci Javorniku, naj mi posodi tvoje pismo! Boš? Da ne pozabiš!“

Pa ga pusti in steče k Mari:

„Rompompom! Ti si strašno pusta, Mara. In še Drejo si mi ulovila!“

„Jaz?“ — se hoče Mara ogorčeno braniti. A Mira jo vleče za seboj do Magde in začne klepetati, da ji kar besedo odreže. —

Tomo je v zadregi, žareč in ves razpaljen si briše z robcem čelo in se umika Drejevim pogledom. Tudi temu je neugodno; a v njegovih očeh ni ne očitaja ne žalosti, le trohica obžalovanja, da ima prijatelj slabo vest pred njim; kot bi bil prepričan, da mu ne more ničesar očitati, ker je popolnoma nedolžen pred njim in vsemi . . .

Žitnik se jezi sam nad seboj: — Kakšna strela ga je zmotila? Ali bi bil resnično spet pripravljen za norčije — s to lahkomiselnico, površno, nerazsodno? — Pa se ozre za njo, ki stopa med tovarišicama, živahna in razigrana, brigajoč se za vsako stvarco . . . Ampak krasna je, moj ljubi Tomo! Božanstveno telo ima. Kot boginja Diana! . . .

V tem trenutku se obrne Mira z naglo kretnjo:

„Pozor, Tomo! Rompompom . . .“

Vsi se ozro na levo. — In Žitniku zapolje v prsih, neznana groza ga objame, da ves prebledi; a obenem mu je sladko, kakor da se bliža najvišji sreči, uresničenju vseh hrepenenj . . .

Vêra prihaja mimo, njegova lanska izvoljenka, s svojima gojenkama Dano in Nado ob vsaki roki; in z njimi Stanislav Drnovšek, — ženin ali kaj . . .

Mira jo spremlja z občudujočimi očmi:

„Kako je srčkana!“ — in pomežikne Tomu radostno in vzpodbujajoče.

Žitnika je naenkrat silno sram in rdečica mu buhne v lica. Razdraženost se ga poloti; sam nase se jezi in na svoj nemir, na svojo negotovost in neodločnost, na svojo otročjo igravost . . . Kakšna mešanica je človek! Kakor Kant-Laplaceov kaos je mladi človek; kakor ona začetna stvarniška meglica, iz katere je nastalo vse vesoljstvo. Sreča in nesreča, želja in bojazen, strah in radost, stud in hrepenenje, čednost in grehota, zdržnost in razkošje — vse obenem mu vrvi po duši . . . Mira in Vêra, Micka in Johanca, Julija in Brigita . . . Poštenost ali nepoštenost, lepota in dobrota ali ostudnost in zlodejstvo . . . kaj se izobličijo iz tega kaosa? — In kdo ima to moč, da dá pogon in da nakaže smer razvoju? — In se imaš dovolj v oblasti, črviček nebogljeni, da samsvoj kretaš svojo pot? —

III.

V posebni sobi „pri koštrunu“ je zbrana družba. Dr. Breznik in nadporočnik Javornik na divanu, Praznik pri klavirju, drugi po stolih okoli mize. Zrak je gost od dima in sopare, gostje so že malo v rožicah, razgovor je precej glasan.

„Dreja, nehaj že razbijati!“ — pozove Praznika sodnik Košan. „Saj ni slišati grmečega Boga!“

„Kdo je najbolj zaljubljen vanjo?“ — draži doktor Breznik. „Praznik? Žitnik? — Javornik?“

„Tudi Javornik? — se ozre Košan kakor presenečen in nagajivo pomežikne.

Javornik? — plane Tomo sam pri sebi. Neprijetna slutnja ga obide; sovražno pogleda nadporočnika, ki se je hipoma potajil, kakor bi se hotel skriti za svojim malo porogljivim nasmehljajem.

Dreja je ves zamišljen, prsti mu leže na klavirjevih tipkah.

„Trije Nikci!“ — zarežeče Blejčev Bogdan skozi nos.

„Jaz poznam četrtega,“ — se zasmije Košan.

Breznik ga pogleda vprašujoče. In sodnik zloguje:

„Brez-nik! Hahaha . . .“

Zdravnik zamahne z roko:

„I kajpada! Jaz sem zaljubljen v vsako lepo žensko. Kaj pa imaš na svetu razun lepote? Vrček piva? Kozarec vina?“

„Pijanost torej?“

„Ne za pijanost, za užitek gre. Dokler imaš užitek od pijače, je lepota v njej.“

„Gotovo: ko jo izbljuješ, ni več lepa!“ — se zasmije Javornik.

„Zato vam zmirom pridigujem zmernost, prijateljčki.“ — Zdravnik izprazni svoj kozarec.

„In žreš na žive in mrtve,“ — ga zbada Košan.

„Potok se hahljá, ,ker ne more drugač,“ — skomizne Breznik. „Še en vrček, Francka!“

Natakarica je preprosto kmetiško dekle s sivkasto-rumenimi lasmi z ovalnim, nežnim obrazkom in s sivo-plavimi očmi. Pogled ji je še neizkušen, nedolžno-radoveden, telesce čvrsto, malo nerodno oblečeno.

Breznik gleda za njo z malo stisnjenimi očmi. Lep in močan človek je, z mogočno brado in košatimi lasmi.

„Padar uživa,“ — se zasmehlja sodnik.

„Sveža roba, pristna roba!“ — odgovori Breznik. „Jaz uživam!“

„Kar od daleč?“ — se nasmeje oni.

„Meni zadostuje.“

Bogdan se zaheheče :

„Paragraf je že poskusil -- uživati od bliže.“

„Tudi Bogdan bi se bil že rad prislinil,“ — se brani Košan nekoliko v zadregi. Zleknjen sedi na stolu in zveržen kot resnični paragraf. Mlad gospod je, precej nemarnih kretenj, z elegantno majhno bradico, z navihanimi brki in s skodranimi lasmi. Pogled mu je malo neiskren, skrivajoč se za bleščočimi naočniki.

„Jaz bi skoraj stavil,“ — pravi Breznik, „da še ni — oskrunjena po naših paragrafih. Košan jo gleda in opazuje s temeljitostjo preiskovalnega sodnika; pogledi so mu kakor moje sonde. In Bogdan ji strmi pod krilo kakor bi iztezal tipalnice . . . Ampak — dekle še nima prave šole! Njeni čevlji so pošvedrani, nogavice si je bržčas sama spletla . . . Vidva je ne dobila v šolo!“

„Kdo pa jo dobi?“ — prskne Bogdan. „Morda Zgonček?“

„Morda Zgonček!“

Zrimšek zardi in zmiglje s pleči, pogleda zbegano okoli sebe in pozabi zapreti usta. Bogdan mu vtakne prst med zobe:

„Slišiš, Zgonček? Pri Francki moraš pozvoniti!“

Zrimšek pa se čisto nepričakovano razjezi. S komolcem odrine prijatelja in izpljune s studom, kakor bi bil dobil gosenco na jezik.

„Baraba!“ — ga pogleda ves srdit.

Oni pa se prskajoče smeje in sili s prstom vanj:

„Da ne počiš, Zgonček! Glas izgubiš!“

Zrimšek poskoči in ga bunkne nenadoma s pestjo v obraz.

Tovariši ju siloma ukrote. Zrimšek se naglo pomiri; Bogdan pa še dolgo piha v srdu:

„Otrok je! Ljubosumen otrok je! Ker se je šla Magda mance z mano namestu z njim . . . Ali se naj z otrokom mance igra?“

„Mladenič, mir!“ — dvigne Breznik poveljujoče svojo roko.

„Stvar je jasna: — Igrati se z dekletom, — to zna Bogdan bolje; ljubiti, — to zna Zgonček.“

Bogdan prasne v razposajen krohot. Solze mu zalijejo oči, z dlanmi se tolče po kolenih: — tako dovtipna se mu zdi zdravnikova pripomba.

„Oboževanje ideala, hrepenenje k njemu — je že ljubezen. Tipanje in mečkanje — pa še kaj več, magari tudi najskrajnejše, gospod Bogdan Blejec! — to ni ljubezen.“

„Kaj pa je?“ — To pot ima Bogdan usta odprta.

„Vlačuganje!“

„In hrepenenje samo — čeprav se ideal ne briga zanje — to je ljubezen?“ — se poroga sodnik Košan.

„To je ljubezen!“ — potrdi Breznik.

„Lakota po ženski — ob prazni mizi . . .“

„— ob prazni postelji . . .“ — popravi Javornik.

„Vidiš vruga! Jaz sem zmirom mislil, da je za ljubezen treba — dveh.“

„Ali nista dva?“

„Ona ga ne mara!“

„On jo ljubi. On občuti ljubezen zanjo in ima užitek od tega čustva. Tudi neuslišana ljubezen je ljubezen.“

„Padar zopet šolmoštruje. Oprosti: — o nesrečni ljubezni smo že slišali zvoniti. Ampak Zgonček . . .“ — Košan namigne, da je Zrimšek še napol otrok.

Nadporočnik Javornik zazeha:

„Nazadnje je ljubezen tudi oni lepi greh prezrelih dečkov.“

„V isti meri kakor greh — prezrelih Bogdanov,“ — parira Breznik.

„No — kaj je zopet to?“ — se zdrzne Blejec ves razžaljen.

A Breznik se ne briga zanj:

„Lepo vas prosim: — obojestranska ljubezen je pač redka stvar. Če te je ženska vzela, te je brččas vzela, ker si bil silil vanjo in ker si je bila mislila: — bolje: drži ga, nego lovi ga! Morda vaju je kakšna teta zvodila. Morda sta si tudi res domišljevala, da vaju je združila ljubezen. A po navadi pride dan, ko se spomniš ti ali se spomni ona, da le nista drugi za drugega. Kje je zdaj ljubezen? In kje je bila prej ljubezen? — Ha — obojestranska ljubezen je velika reč. To je visoka pesem našega življenja. Mi smo najbrže vsi skupaj še premajhni zanjo.“

„Ali pa že prestari.“ — uide nadporočniku.

Zdravnik utihne in se zagleda srepo mimo luči. S cigareto v ustih izpušča polagoma oblačke dima. Trpka odločnost mu trepeta na licih.

Javornik je zdajci ves nervozen. Z drhtečimi rokami si poišče novo cigareto, pogled mu skoraj utriplje. — Krasen mož je, dolg in vitek, fin in eleganten. Obraz mu je malo bled, a klasično pravilen. Lasje so mu temni, na kratko pristrženi, nazaj česani; brki in zalizci kot iz črne svile. Tudi oči so črne, ne prevelike, jako lepe; bile bi sanjave, ko bi ne bil izraz v celoti nekam neusmiljen, brezobzirno odločen.

Vsa družba je za trenotek tiho. Vsem je znano, da Javornik že dolgo zasleduje Breznikovo lepo ženó; nekateri pravijo: z uspehom, drugi mislijo, da brez uspeha. Na vsak način so vsi prepričani, da mora biti pod površjem vljudnosti razmerje med zdravnikom in nadporočnikom precej napeto. Sodnik Košan trdi celo, da išče doktor Breznik njih mlado družbo samo zato, ker hoče imeti Javornika kolikor mogoče pod nadzorstvom.

„Zdaj sem prestar, resnično;“ — odgovori Breznik nadporočniku. „Prej sem bil prelahkomiseln; a tudi napakam mora ostati človek zvest . . . Mogoče pa še malo zrastemo — na obeh tečajih — in vendar še zapojemo visoko pesem.“

Izraz mu je zagoneten; skrivnostno zmagoslavje mu igra v očeh. Javornik se ozre razdraženo po družbi:

„Ali mora biti res ljubezen večna? — Ba! Čim krajša je, tem lepša je.“

„Saj ni ljubezni,“ — reče Tomo Žitnik nepričakovano, z glasom, da ga vsi pogledajo. Ves večer je največ molčal.

Zdravnik se mu začudi:

„Vi, Tomo? Saj sami sebi ne verjamate. To je Bogdanova vera.“

„Zakaj pa moja? Kdo to pravi?“ — se razvname Bogdan in se umazano zasmeje; kot bi hotel reči: — jaz, ki sem že toliko preljubil!

„Slà je in nagon, nič družega,“ — nadaljuje Tomo. „Potreba! In če dobim priložnost, ji zadostim.“

„Če je ne dobim, pa —.“ — Košan požre besedo in samo pomežikne s pogledom na Zrimška, ki je najmlajši v družbi.

Žitnik sklene:

„Samec in samica si poiščeta priložnosti in se je okleneta. Ljubezen je — organizirana priložnost.“

„Hahaha . . .“ — se razkrohoče Košan. „Ta je imenitna! In kaj sledi naprej? — Uzakonjena priložnost — to je zakon. — Pametno jo je izpeljal.“

Bogdan izprska v krčevitem smehu:

„In štacuna za priložnost — to je . . .“

Edini doktor Breznik se ne smeje. Mirno in počasi izpregovori:

„Mladi ste, gospodje, mladi! In mlada je vaša ljubezen, strašno mlada!“

Javornik pa ga zavrne:

„Hvaljen bodi Jezus Kristus, če smo mladi! Ne delaj nam poklonov v tonu očitanja!“

„Mlada ljubezen — kot zeleno drevce. Šibko in negodno, polno solnca in viharjev. Polno sedanjosti, morda tudi upanja. Bodočnost je zakopana v njem, — časih pokopana.“

„Kakšna elegičnost!“ — vzklikne sodnik Košan.

„In bogve, če se drevce razkošati kdaj v drevo?! . . . Če mu cvetja slana ne popari . . . Če mu črv korenin ne izpodje . . . Če mu rak ne zgrize stebelca . . . Če ga smrt ne zlomi v ranem jutru . . .“

„O jerum, jerum . . . Jeremija na jeruzalemskih razvalinah!“

„Mi-i-iserere . . .“ — zapoje Bogdan.

Nenadoma je vsa družba v petju. Tudi Andrej Praznik poje, ki se sploh ni bil udeleževal pogovora. — (Dalje prihodnjič.)

H. de Régnier — Anton Debeljak:

Samostan.

Svetal v prezrelem bronu poka ure plod,
poldanski grozd se ruži v stolpu, in odteka
se vinsko solnce curkoma na zid in plot!

Poletje pali mesto i na plan pripeka;
razbeljen pod petami marmorni je tlak,
na krovu žge se oglje — korci in opeka.

Nebo modrine sinje zdi se skoro mrak,
na molk pa lega žarka žalost, živa stiska,
ko zadnji zvon nemí, od zlata ves težak.

Prigrevica. Glavó mi senca v tla pritiska,
v omoti vzrem, kako se stari samostan
krog mene suče — ko da kdo na ples mu piska —
v stebróv koraku, solnca vročega pijan.

Fran Albrecht:

Laž.

Tisto jesensko jutro se je preko vsega milijonskega mravljišča, prestolice imenovanega, nenadoma raznesla ta čudovita, silna, upijanljiva vest. Kakor da je planila iz oblaka na nebu ali iz neba samega iskra ter zažgala vse to kamenito polje hiš, cerkvâ in palač v en sam plamen.

Jutro je bilo zlato, z brezmadežnimi zarjami venčano, kakor ne vzidejo običajno jutra nad zatohlimi, zadimljenimi kotli velikih mest. Ni bilo ne dima, ki bi se mrk in truden plazil iz črnih dimnikov preko sivih streh, ne zamazanih senc v ozračju — vse je bilo čisto in izprano, s solncem pozlačeno, kakor po dolgi viharni noči.

Ljudje pa so valovali križem ulic semintja, važni in žurni, gestikulirali z rokami govoreč sami s seboj; obrazi razžarjeni in prerojeni, v svetlih očeh še pol groza pol skrb ter tih, nezaupljiv dvom . . .

— Kakor sodnji dan, ta strašna minola noč! je dejal svojemu srcu pač marsikdo v tej pisani brezimni množici. — Dvomil bi človek, da še kdaj doživi to zlato blaženo jutro. Kakor konec sveta: potres, potop . . . No, pa je le prišlo to solnce, zasijalo je, vse je dobro.

In vest — drobna iskra z neba, je rastle in se širila z nepojmljivo naglico, zadobila ozadje in temelj ter postala naposled živa resnica.

Eno samo besedo je vsebovala ta vest: usodno besedo milijonom, zlato besedo in težko na tehtnici našega bitja, upijanljivejšo nego opij in hašiš — v eni besedi vse vrednote in milijon človeških življenj.

Ena sama beseda: v brezkončnih prečutih nočeh so je šepetale najtišje tišine srčnih globin milijonskih narodov, trepetajoče, nervozne in brezkrvne roke so jo pisale v zrak, vela ustna so jo nemo molila. Molitev, prošnja, daljno, negotovo upanje — ena sama beseda.

In zdaj — o slava bogu! — ni več ta beseda samo beseda; postala je meso in kri, postala je resnica, živa sveta resnica.

— Kako je čudolep ta dan! Saj se je vse pomladilo ... je pre-mišljaj v svojem srcu gospod Krušnič, ki je ves mladosten in čil stopal opoldne proti svojemu domu. Z vedrim, drznim pogledom, kakor ni bila njegova navada, se je razgledoval preko ljudi in prav nič ga ni težila tista vsakdanja skrb, ki mu je kalila malone vsako prosto uro, misel na kopico neobdelanih aktov, ki so pričakovali v pisarni njegove rešitve.

— Kaj bi tisto, kaj bi zdaj tisto! O ta solnčni božji dan! Človek bi ga objel, poljubil ... je prepevalo v srcu tega zakrknjenega resnobnega devičnika.

Ko je prišel domov v svoje samsko stanovanje, se je gospodinja začudila njegovim svetlim očem.

„Dobre volje danes, gospod Krušnič?“

„Kako tudi ne! Ali niste čuli?“

„Čula sem. Če je le res — o bog, če je le res!“ je podvomila ženičica, čakajoč, da jo on podpre v njeni neveri.

Gospod Krušnič pa je bil užaljen. Saj še dvomi! Zakaj bi ne bilo res? je pomislil in stopil molče v svojo sobo.

Vsa okna njegove izbe so bila odprta na stežaj in kakor zlata reka je lilo solnce z neba. Vsa ta skromno opremljena sobica s čudno rdečimi tapetami je bila kakor prečarana, pogreznjena v svoj tihi solnčni pokoj. Gospoda Krušniča je pretreslo s čudnotiho pobožnostjo; kakor včasi tedaj pred davnimi pozabljenimi leti, ko je samosrajčnik kedaj poletnega popoldne stopil v domačo cerkvico na Gori. Tedaj je vsa cerkvica dehtela in pela od solnca, ki je mehko in tiho prihajalo skozi poslikana okna. Vsa kapelica je bila tedaj molitev brez besed in globoko, sveto zamaknenje; svetniki na oltarju so oživali, pregibali ustna ...

Ista svečana, strmeča pobožnost, kakor pred leti, je polnila gospodu Krušniču srce danes, ko je stal s klobukom v roki tiho sredi svoje solnčne izbe, s sklonjeno glavo, in mu je le na ustnih trepetal daljen smehljaj. In nenadoma se mu je zazdelo, da je vsa soba nasičena z nekim vonjem, z nekim njemu nepoznanim, najfinejšim vonjem. Kakor po tujih rožah, je pomislil za trenotek. Ne, gospod Krušnič ni hranil dragih rož v svoji sobi in parfuma nikoli poznal ni. Po ženskah je ta duh! Ženske so bile v moji sobi ... se je odločil končno, tedaj pa se mu je hipoma skalilo in orosilo oko, ustna so mu vzdrgetala tihe ginjenosti, ko se je pred srcem tega ostarelega, od pisarne in aktov uvelega samca razvila nežna slika: tam z divana je vstala, neznana, drobna in

nežna, stopila mu nasproti, dvignila svoje roke. Ohlapni rokavi njene domače obleke so spolzeli do ramen, njene roke, fine in nežne, so zablestele v solncu, ko jih je rahlo položila krog njegovega vratu. In vse njeno telo, to`prožno, dehteče zdravja in lepote, se je že privilo k njemu tesno, tesneje, dvoje žarkih, nebeško modrih oči se je tiho smehljalo in njene polodprte polne ustnice so se bližale, iščoč njegovih, — ko se je gospod Krušnič kakor omočiten opotekel sredi sobe.

Z nervozno naglo roko je slačil svoj svršnik in ga obešal na klin, potem pa je ves razburjen pričel korakati po sobi.

— Čudna reč, čudna reč . . . je ponavljal venomer in še je v njem vse drgetalo. — Saj nisem nič pil sinoči; tudi drugače se ne počutim slabo; živci seveda, no živci . . .

— Ali sem naposled res bolan? se je vprašal s skrbnim obrazom in se ogledoval v zrcalo; videl je, kako se mu tresejo roke. — To vse je od tega časa, od teh večnih razburjanj, si je dejal končno; in mojemu zdravju je radost vedno bolj škodovala nego žalost.

Ko je gospodinja prinesla juho, je gospod Krušnič takoj pozabil na ves dogodek; z naslado je srebal, počasi in tehtno, kakor je bila njegova navada, zakaj obedovanje je bilo važno opravilo njegovega življenja. Ko je izpraznil krožnik, pa se je spet domislil dogodka, a kakor neke daljne neresnične stvari in ker se je bil pokrepčal, se mu je spet povrnila tista razigrana dobra volja, ki ga je obvladovala danes že ves dan.

— Nekaj pa bo vseeno treba ukreniti! je naposled resolutno sklenil.

Meso in prikuho je použil naglo in se takoj napravil na pot.

„Kam pa danes, gospod Krušnič? Ali ne boste počivali?“ je vpraševala gospodinja v kuhinji s strmečim začudenjem.

„Ne, prelep dan je danes; ne strpi me doma! Glejte, kako se je svet pomladil!“ je veselo zamahnil s paličico proti zaprtemu oknu. — „Po mestu grem; nato v kavarno . . .“

„V kavarno?“ je z dvojnimi začudenjem ostrmela gospodinja. „Saj imam črno kavo pripravljeno, ako želite.“

„Hvala lepa, sami jo posrebadajte, velecenjena. In sploh — ne utegnem: rad bi izvédel kaj pozitivnega, določnega glede današnje novice. Morda prinesó kaj opoldanski listi. Torej na svidenje, milostna!“ se je še hudomušno naklonil gospod Krušnič pred svojo

staro gospodinjo, ki je polna skrbnega začudenja sklepala roke in zmajevala z glavo nad to nenadno nerednostjo.

Gospod Krušnič pa je hitel skozi mesto, vihteč svojo paličico, da je požvižgavalo v zraku in njegov štiridesetletni korak, ki je bil vaje umirjene, preišljenotrezne hoje, je malone poskakoval od mladeniške čilosti. Neka čudovita sladka drznost je bila v njem: objel bi ves svet! Pogled, ki mu je bil vedno ujet in tiho, plaho vase skrit, kadar se je kretal v množici ljudi, bodisi na ulici ali v sobi, se je danes smel in prost nosil naokrog preko vsega. Celu ženam, tem bajnokrasnim ponosnim ženam, ki jih je srečaval, se je drznil pogledati globoko v oči z isto neustrašenostjo in drzno zmagozavestnostjo, kakor očkujejo gizdalini in veščaki na polju srčnih borb. In če so hitela pred njim dekletca, pomladnji metuljčki, in so se v vetru dvigala njih kratka bela krilca, je pogled gospoda Krušniča zablestel v hudomušnem žaru in je kakor star, večč sladostrastnik urno preračunal bodoči čar teh napol razčvelih telesec in z nasladi pil to lahno, nežno valovanje nedoločno izraženih črt bokov, meč in nog.

Nobene misli ni bilo v njem, vse je tonilo v tem trenutnem svetlem čustvu, ki je, kot se je zdelo, plavalo v njem vse mesto, vsa množica na ulicah in cestah. Vse je bilo kot pesem: tista najgloblja, najlepša pesem, ki se vzbudi ob posebnih prilikah v duši slehernega človeka in ni zanjo nobenih besed. Najbolj je podobna detinski sreči. —

Tako je došel gospod Krušnič do kavarne, ene tistih malih kavaren dober kup, kjer se shajajo najbolj pisana ljudstva, študentje, fijakarji, delavci, brezdelneži in postopači, a tudi resno filistejstvo in mali meščani. Predno je vstopil, je pogledal na uro in videl, da mu preostaja dovolj časa. — Morebiti srečam celo kakega rojaka, si je dejal.

Kavarna je bila gosto zasedena; gospodu Krušniču je bilo neprijetno, ko se je gnetel med to množico stolov in ljudi in prežal z očmi, kje bi si izbral prostor. Šel je čisto v kot, kjer je pri mizi sedelo edino dekle, prijel za rob stola in se molče poklonil; površno in naglo je odzdravilo dekle z glavo, gospod Krušnič je odložil palico in svršnik ter sedel.

Urno je popil kavo in zahteval časopisov. Medtem pa je iskal z očmi, kje bi našel kakega znanca iz prejšnjih dni in se razgledoval po množici in sobi, zakaj nekaj let že ni bil v tej kavarni; naposled pa mu je pač pogled na dekle, ki mu je sedelo nasproti

z obrazom skritim v časopis, in očitno z velikim zanimanjem čitalo. Ni je hotel motiti s svojim opazovanjem.

Nažgal si je smotko in pričel nervozno igrati s prsti po kameniti mizici, zakaj natakarka s časopisi ni bilo od nikoder. Dekle je odložilo časopis in ko se je gospod Krušnič ozrl s kratkim pogledom vanjo, se je začudil: tako mlad, ves otroški je ta obraz. Še bolj pa se je začudil, ko je iztegnil roko, da bi vzel list.

„Gospodična ste Slovenka?“ je vprašal hitro s pogledom na list.

„Slovenka sem,“ je odvrnila preprosto mladenka.

„Tudi jaz sem Slovenec,“ je dejal z neko iskreno prostodušnostjo gospod Krušnič in hkratu zardel, ko se je spomnil, da je bila čisto nepotrebna ta opomba.

„Slišim, da ste,“ se je lahno nasmehnilo dekle. „Morda ste Gorenjec.“

„Sem. In vi ste menda Goričanka.“

„Sem. Kako veste to? Po izgovoru?“

„Ne samo po izgovoru. Vem celo, da ste doma iz Brd.“

„Zares, iz Brd sem doma. Kako veste to?“ je ostrmelo dekle.

Preko njegovih ust je zaigral sanjav otroški smehljaj; njegov mirni pogled se je uprl v vijolične valove dima, ki so se dehte lili iz smotke. In kakor bi govoril v ta dim, ki se je vil kvišku in se razvil v nič, tako so prihajale njegove besede, tihe in iskrene, iz daljnih spominov, ko je dejal:

„Menda je že skoro dvajset let tega, kar sem hodil po vaših Brdih, a zdaj le, ko sedim tu pred vami, je nenadoma vse tako oživelo, kot da je včeraj. Vaš naglas, ki ima v sebi nekaj čudovito pojočega za moje uho, en sam pogled na vas, na lice, obraz, na te lase, ki se blešče kot da jih je pobarvalo vaše solnce tam doli, vse to mi je, glejte, tako nenadno pričaralo v dušo ono davno mojo srečo, katere se spominjam le redkokdaj. Devetnajst let mi je bilo tedaj, ah, tedaj sem živel! Šolo sem končal, v svet sem se odpravljal, a predno sem se napravil v tuje kraje, sem hotel temeljito izrabiti svoje dvomesečne počitnice in si ogledati najprej košček svoje rodne zemlje; in tako sem se s tovarišem iz šole napotil na to veselo študentovsko potepanje. — Da, da, kakor bi bil slutil v podzavesti že tedaj, da me bo objela tujina, ponudila mi košček kruha, ki ga potrebuje človek, in me privezala nase . . .“

Gospod Krušnič je za trenotek prestal, otrešel pepel s smotke in se dotaknil z ustnami vode v kozarcu. Ko se je ozrl v dekle, ki ga je poslušalo z nežnim vlažnim bleskom v očeh, se je tiho nasmešnil.

„Da, da — in kakor povedano — na tistem potepanju sem prišel tudi v vaše kraje, v Brda prav do Furlanije. In veste, gospodična, kadar se domislim teh davnih dni in vaših krajev, mi vstaneta dva pojma v srcu in se prelijeta v enega samega, da ju ne morem ločiti več: vino, opojno in dehteče, in prav taka dekleta; kakor ta iskra kaplja, predragoceni dar solnca tam doli, iskreni, preprosti, narurni žar las, oči, teles onih deklet . . . da, neizrazno! In nad vsemi zelenimi valovi gričev in holmcev, vinogradov in domov, tihih, bednih, kakor vase zasanjanih, to južno plodno solnce — kakor živa utelešena pesem! — In, gospodična, ko sem danes v tem mrkem mestu zagledal vas —“

„Ne, ne, ne!“ ga je prekinila mladenka urno in z vsega nje-nega liča je žarelo v žarki rdečici. Tudi gospoda Krušniča obraz se je razživil kakor v dvajsetletni razvnetosti.

„Oprostite,“ se je smehljalo dekle, — „toda vi ste po svojem poklicu morda pesnik . . . pisatelj . . .“

Gospod Krušnič jo je strmo pogledal in se na ves glas zasmejal.

„Oh, vi! Kaj vam na misel pride! Jaz? Živa proza . . . Oh, pesnik! In še slovenski povrhu, kajne? Bog me varuj! Haha, pisatelj . . . ne, res presmešno!“

Neukrotljiv je bil njegov smeh, tako od srca čudovit se mu je videl ta dekletov domislek. In ker je bil pogled na tega ostarelega, resnobnega človeka, z gubami preko čela, ki se smeji s takšnim glasnim, neugnanim smehom, izzivajoč do humornosti, se je takoj navzelo tega smeha tudi dekle in je razgalilo kakor dvoje srebrnih zapestnic zdravi blesk svojih zob v glasni otroški veselosti. Marsikak čemeren pogled sosedov naokrog je pal karajoč na ta veselo vzhiceni glasni duet.

„Ne, moja mlada gospica,“ je nadaljeval gospod Krušnič, ko se je osvobodil smeha, „nisem ne pisatelj ne pesnik — žalibog ali hvala bogu, to je čisto brez pomena, zakaj dejstvo je, da sem udi-njan tamle na magistratu. Boljše sorte pisar, takorekoč. Pišem, koncipiram, toda ne verzov zvonkih in proze umetne, marveč naj-puščobnejše akte, kar si jih morete predstavljati. In ob delavnikih in od mojega samskega zakrknjenega srca neposvečenih praznikih

sem velik filister pred bogom in pred ljudmi. Drugače pa mi pravijo tudi Jošt Krušnič," se je predstavil brez ceremonij.

„Anica Mlinarjeva," je dejala mladenka, ko sta si segla v roko.

„Torej, Anica Mlinarjeva, da pričneva zdaj z vašim življenjepisom — oprostiti morate mojo zvedavost, zakaj ljudje, ki žive bolj sami zase, postanejo do vsiljivosti radovedni, ako jih slučajno zanese pot do svojih sobitij — zdi se mi, da niste še dolgo tu gori pri nas?"

„O, že skoro pol leta . . . Begunka sem."

„Begunka . . . da, seveda . . . Vi, uboga . . . Ali vam je morebiti dražje, da ne govoriva o tem?" je vprašal gospod Krušnič; tiho in fino obzirnost je razodeval njegov glas.

Dekle je pogledalo k tlom; za spoznanje so vzdrtle njene otroške ustnice, a se takoj stisnile skupaj; njen pogled je bil miren in kakor da se je pognil nekam globoko v tla.

„Ne, čemu?" je dejala hitro. „Kakor vam drago . . . govoriva! Zdaj je itak vseeno . . . Kdo bi pomagal? Tisti prvi čas, da, — čemu bi si klicala v spomin tisti čas? Saj ne samo radi posestva in hiše, ki je do tal razbita in razrušena, kaj bi tista beračija, — ampak kakor bi človeku iz živega telesa iztrgali srce. Idi kamorkoli! . . . In moja mati je bila bolna."

„Ampak vaš oče?" je vprašal oprezno.

Dekle se je sunkoma ozrlo vanj.

„Da, moj oče? Kje je moj oče? V vojni je. Ali je živ? Ali je mrtev? Ne govoriva o tem!"

Nastal je mučen molk: kakor da se je dvema dušama odprlo nenadoma dvoje brezdanjih prepadov. Gospod Krušnič se je plaho od strani ozrl v svojo sobesednico in je pomislil: to dekle, ki sedi zdaj pred tabo tako mirno in tiho v svojem napol mestnem napol kmetškem krilcu, z rokami skromno v naročju in zre v kozarec vode pred sabo, kakor da premišlja najvsakdanješe reči na svetu, je preživelo, pretrpelo toliko s svojim otroškim srcem. In zdaj sedi tu v kavarni — tako tiha, tako nevidna . . . Ali ni to čudno? Ali ni zagonetno? To dekletce s svojim zdravim, malce širokim licem — ali ni otrok, ki bi bosonog in s solncem v laseh moral prepevati na paši? In zdaj sedi tu v kavarni sredi te mestne druhalij . . . Ali ji ni tesno pri srcu? Ne, ni ji tesno; to dekletce je doživelo svojo tragedijo, nevidno tako kot globoko. In tedaj se je razširilo vse okrog nje na svetu in je zaslutila v svoji bolesti, česar ni znal in

pojmoval njen otroški razum — in je postala žena, tiha in nevidna v svoji boli . . .

Gospod Krušnič je začutil, kot bi se goreč val razlil po njegovih prsih. Njegovo srce je bilo polno besed, lepih, dobrih, tako očetovsko iskrenih besed, toda — besede so v srcu, o, srce je bogato, dobro, prekipevaajoče — toda ni ustvarjenih človeških mer, ki bi objele pot iz brezdanjih srčnih globin do izgovorjene besede: kadar bi človek najbolj govoril, najbolj molči. Gospod Krušnič se je s svojo toplo roko dotaknil roke mladenkine, kot bi ji na ta način hotel povedati vse tisto, za kar mu ni bilo moči ustvariti besed, ko je dejal:

„Vi, Anica, ste dobro dekle . . . pametno, pogumno dekle. Jaz sem vesel, da sem vas srečal.“

Ozrla se je vanj: kot da so ga udano pozdravile nje rjave oči s svojim vlažnim bleskom.

„Ah, vi!“ se je smehljala. „Čemu mi pravite vse to? Vi ste čisto drugačen človek . . . Res se mi včasih zdi, da nisem več otrok, čeprav sem komaj šoli odrasla. Posebno tedaj, ko sva živeli z materjo v Ljubljani in je mati ozdravela: ni me strpelo več tam, kakor bi me klicalo od vseh strani . . . Če že moraš po svetu, če so te vrgli z doma, dobro, hodi po svetu! „Idi po svetu!“ je klicalo. In ko je mati dobila službo tam doli in sem si jaz prištedila novcev za pot, sem sedla na vlak in se odpeljala . . . Tako sem prišla sem gor. Mati mi ni branila, šla sem k teti.“

„Teto imate tukaj?“

„Da. Sprva sem služila za bono. V štirih mesecih sem se priučila nemščini. Zdaj sem v pisarni. — To je moj življenjepiš, ker ste tako radovedni,“ se je tiho nasmejala mladenka.

„Vi ste res čudovito dekle!“ se je smejal tudi gospod Krušnič. „Človek vas je od srca vesel! V štirih mesecih ste se naučila nemščine.“

„To se pravi, kolikor nisem znala že od prej. Čitati in pisati in nekaj besed sem se navadila v šoli v Gorici.“

„Ne, kaj tisto . . . Človek je vesel vaše zdrave mladosti: te podjetnosti, poguma, samostojnosti! Po svoji zunanosti ste vendarle še napol otrok.“

„Ali naj točim solze, ako sem stara sedemnajst let? O, saj sem tudi jokala, tožilo se mi je, nič mi ni bilo dobro . . . Včasih zvečer — kdo bi se izpovedoval! . . . Pa si pravim, da vzide še drug čas, ves drugačen . . . Kot zidarji bomo vsi: žene in dekleta

bomo tekmovala z možmi in fanti. Krasno bo tukaj živeti doma!"

„Doma . . .“ je zategnil gospod Krušnič in kakor da mu v grlu zastaja glas.

„Doma, se razume! Kje neki drugje?“ je poudarilo dekle živahno. Ko pa se je ozrla vanj in opazila njegov skaljeni, izgubljeni pogled, je pristavila tišje: „Ali vi nimate doma, gospod?“ In se takoj popravila: „Ne, jaz, nespametnica . . . kakšno smešno vprašanje!“

Gospodu Krušniču pa se je zazdelo, kot da mu je nenadoma z vso svojo pezo leglo njegovih težkih štirideset let preko ramen. Ves se je sključil vase: njegov obraz je bil kakor uvel. Ko je izpregovoril, je z naporom iskal izrazov, da bi povedal stvar kolikor mogoče vsakdanje in na ta način skril vso tožno, obupno praznoto, ki ga je napolnila ta trenotek.

„Doma, se razume,“ je ponovil z mrtvim glasom. „Tudi jaz imam svoj dom, seveda. Prikupna intimna izba, rdeče tapecirana, snažna, zračna . . . Gospodinja dobra, izkušena, varčna . . .“

„Ampak jaz vendar ne mislim —“ ga je prekinila mladenka začudena in obmolknila.

„Vem, vem, kaj hočete reči. Povedal sem že, da sem doma na Gorenjskem. Gôra se imenuje naša vas. Takšno selo, čisto v hribih, kakor orlovo gnezdo . . . Tak lahko sodite, da vendar nisem brez doma,“ je pristavil z grenkim nasmehom.

„Kdo je brez doma? Vsakdo se je nekje rodil; na cesti, na vodi, kjerkoli . . . A tisto, kar človek uklene v srcu, je poglavitno, se mi zdi.“

„Da, vi, sedemnajstletna modrijanka, saj imate prav. Vi imate vedno prav,“ se je ponorčeval, a iz njegovega glasu je zvenelo kot onemogla razdraženost.

„Ker imam vedno prav,“ — je vračalo dekle milo za drago, „si dovoljujem domnevati, da vi ne ljubite svojega doma.“

Gospodu Krušniču je vztrepetala roka, ki jo je iztegnil po kozarcu vode; v njegovih očeh je za hip zažarelo nekaj srepega, ostrega, a je takoj ugasnilo; nasmehnil se je.

„Vi, gospodična, ste čudovito mlada in nepremišljena. Zato vam rad odpuščam vašo pregorečo odkritosrčnost. Toda, Anica Mlinarjeva, pomisliti morate, da sem jaz človek dela, da imam zelo mnogo opravila. Včasih nimam niti časa, da bi se pošteno oddehnil . . . Ljubezen? Domovina? Rodni dom? . . . Jaz sem sam s svojim

delom. Uprežen kot žival robotam kot stroj. In osemnajst let že nisem bil doma.“

„Bože mili!“ je vzkliknila deklica.

„Zares; bože mili! Saj me je sram, pred vami me je sram ... Toda, glejte, nikogar nimam tam doli, ne bratov, ne sestrah, celo sorodnikov menda nimam. Nekaj znancev, ki so pozabili name kakor jaz nanje — to je vse ... Čemu bi tedaj hodil?“

„Čemu bi hodili?“ je ponovila mladenka tiho in počasi in se je zastrmela skozi okno, kjer se je kraj ceste košatil širokovejni kostanj v svojem zlatolistem jesenskem plašču. „Da, to je menda od tega, ker ste tako sami ... ubogi ...“

Gospod Krušnič se je grenko nasmehnil:

„Vem, vem, vi mala, kaj ste si mislili, ko ste ponovili moje besede: ‚Čemu bi hodili?‘ ... Toda ne, vi se motite, zelo se motite!“ se je razvnel nenadoma kakor brez povoda. „Moje srce ni tako prazno in mrtvo, kakor ste me pravkar obsodili v svoji misli. Res ni več staro sedemnajst let, to srce, res je vse zaprašeno in zamračeno, saj je dovolj preneslo, življenja dobrot in zla, res več ne bruha in ne prekipeva navdušenja, toda ... ‚Toda kdo bi se izpovedoval!‘ ste dejali poprej. — Pred leti nekoč sem se bil za trdno odločil, da preživim po dolgi dobi samotarjenja in dela v tujini nekaj dni v svojem domačem kraju. Ne vem natančno, kaj me je bilo pripravilo do tega sklepa. Neko knjigo sem menda bral, — če se ne motim je bila novela ali kaj sličnega, česar navadno ne čitam — in tam je pisatelj s silno ognjevitostjo govoril o gozdih. To me je vsega prevzelo. Gozde sem včasih zelo ljubil, saj sem zrastel sredi njih. Spominjam se, da sem tedaj celo ponoči v sanjah premišljal o gozdih, blodil po šumah, po svojih domačih lesovih ... In podnevi, o tistih žarkih letnih poldnevih, ko se zdi da gori vse kamenito mesto v dušehi soparici, in sem jaz hodil iz urada — kako me je žejalo tedaj, da bi legel pod širokovejni hrast v senco pred svojo domačo bajtico na Gori, da bi se nasrkal svoje mrtve, vedre mladosti. Čutil sem, da resno zbolim, ako ne izvršim svojega sklepa urno, takoj. Isto mi je svetoval tudi zdravnik, prijatelj, ki me je preiskal in konstatiral, da so moji živci zelo v neredu. Tako sem se tedaj odločil. Ali usojeno mi je bilo drugače. Predolgo sem bil odlašal. Prijelo me je tako hudo, da sem moral ostati v postelji. Ko sem okreval, me je poslal urad za mesec dni na lètovišče v bližino mesta in potem nisem več mislil na dom.“

„In zdaj ne mislite več na svoj dom,“ je rekla deklica skoro strogo.

„Zdaj? Kdo pravi to? . . . Vi ste kruta v svoji mladosti!“ je dejal tožno. „Kako napak umevate mojo odkritosrčnost! Moj bog, kdo bi v teh dneh ne mislil na svoj dom, svoje ogroženo gnezdo! Ne, ne, vi, okrutnica mala, prav zdaj mislim na svoj dom. Da, prav danes pri obedu sem skenil, da odpotujem, da na domači zemlji, med vsemi, ki so mi bratje in sestre po krvi, proslavim ta najlepši praznik, ki sem ga doživel. Ta čudež, ki je pal z neba tako nezasluzeno, nepričakovano . . . Ali niste čuli, dete božje?“ se je okrenil ves razvnet k devojki, ki je s strmenjem v očeh sledila nenadnim živahnim kretnjam gospoda Krušniča.

„Nisem čula,“ je dejala in zrla naravnost vanj.

„Ne? . . . Bogme, ni čula! Ona ni čula! In gleda vame in pravi čisto vsakdanje: nič nisem čula! Kdo pa je še na vsem tem širokem svetu, ki bi ne bil slišal te najdragocenejše vesti? Ne, vi bitje čudovito!“

„Tak povejte, povejte vendar že tedaj svojo novico!“ je premagala dekletce nenadoma silna zvedavost in krčevito se je oprijela roke gospoda Krušniča.

On pa se je počasi nagnil k nji čisto blizu, do njenega malega ušesca, da se je dotaknil nežnega kodra njenih las in je dejal tiho in naglo s tresočimi se ustnicami: „Svet govori, da se prično pogajanja . . . za mir . . . Narodi se pobotajo . . . Domov se povrnete . . .“

Dekle se je še krčeviteje oprijelo roke gospoda Krušniča; njena ramena so vztrepetala; vsa kri ji je izginila iz lic.

„In je to res?“ je dahnila vanj s sklonjeno glavo.

„Vse je res . . . Še danes se bo izkazalo!“ je hitel gospod Krušnič, pijan svoje vesele novice, in je z dlanjo nežno kakor oče in počasi gladil roko mladenki, ki je še vedno tesno objemala njegovo desnico. „Domov se povrnete . . . In tudi jaz, tudi jaz, Anica Mlinarjeva . . . Pa ne sam, o, več ne bom sam! Danes pred obedom se mi je vse razodelo, kakor da sem izpregledal, da živim polovično življenje, s pol duše, s pol srca . . . Doma nimam, Anica Mlinarjeva, moj dom je samo na pol: pol cesta, pol dom. Zdaj pa si ustvarim svoj pravi, edini dom, Anica Mlinarjeva. Saj si dejala, da bomo kakor zidarji, — kako lepo si to povedala! Gradili bomo in stavili in zidali, — graditi in ustvarjati je najvišja slast. V dveh ustvarjati je dvojna slast, dvojna blaženost! O, Anica Mlinarjeva, ti od življenja neoskrunjena, ne veruj, da sem star štirideset let! Ne, ne — ta leta so bila laž, top, glup sen, ta v papirnatih stavbah

potrošena leta . . . Mlad sem, pozno sem se pomladil, od tvoje mladosti, od tvojega vonja sem se pomladil. Ti si mi dala resnico življenja s svojimi tihimi pogumnimi očmi, ki zro strmo v bodočnost in ne ihte nad neizogibno sedanjostjo. Brez solza, s stisnjenimi ustnami stopa sedemnajstletna Anica Mlinarjeva svojo pot življenja. In ni je strah . . . O, otrok, ti žena, junakinja! Zakaj tvoja duša se ni napila spoznanja iz blatnih jarkov življenja, marveč nasrkala se je svetega soka bolečine, Anica Mlinarjeva . . .“

Vse je utonilo krog njiju tako čudežno, vsi ti neznani obrazi pri sosednjih mizah, ko sta sedela, kakor potopljeni vase in v svoje blaženstvo, v tihem kotu, ločena od ljudi in je Jošt Krušnič, kakor osemnajstleten mladenič, urno in pridušeno z glasom, iskrenim kot solze, jecljal svoja priznanja mladenki, ki ga je poslušala brez besed s sklonjeno glavo, bledim licem in s plašnim zbeganim smehljajem na trepetajočih ustnicah. Gospod Krušnič pa je govoril z razpaljenim licem, s čudovito razbleščenimi očmi in bilo je kot da se opaja ob lastnih besedah. Kakor da je nenadoma v tem hipu planila iz njegove notranjosti vsa ta dolgo tlačena in zadrževana strast in nežnost njegove moške duše ter vsa zatajena čustvenost njegovega srca, polnega grenkob večnega samotarjenja, in se hotela izliti v nežni, strastni tok besed. Njuni roki, še vedno nežno sklenjeni, pa sta bili kot prevodnici tistega neizraznega, najglobljega, kar je ta hip valovalo med njunima dušama in se na ta način molče razodevalo ter nosilo svoje tajne in sladke skrivnosti iz srca v srce . . .

V tistem trenutku, nenadoma, pa se je vse izpremenilo. Kakor da je oživel svet in se prebudil. Preko vse tihe kavarne se je razsul čuden šepet, mračen in zlovešč. Gospod Krušnič se je za hip ozrl naokrog in opazil takoj, kako stikajo ljudje pri sosednjih mizah glave vkup in zro v mrkem mrmranju vsi nekam navzdol.

„Prokleta laž!“ je siknilo zoprn in glasno tik njegovega ušesa, da se je gospod Krušnič sunkoma okrenil na svojem stolu in takoj izpustil roko mladenke ob svoji strani.

In z mirnim, bledim licem, kakor okamenel je poslušal, ko je nekdo tam čital glasno in kakor s škripajočimi zobmi: da so vse govornice o pogajanjih za mir, ki so se istočasno raznesle po vsi Evropi, izmišljene in neresnične, brez podlage . . . Napačne informacije . . . Brezvestna senzacionalnost . . . Židovsko časopisje . . .

Gospod Jošt Krušnič je slišal vse. Sleherna beseda, ki je pala s sosednje strani v njegovo uho, tako glasna, ostrá in kakor razga-

ljena, se je vrinila v njegovo polpijano zavest z neko silno jasno zopernostjo. Za hip je začutil kot da je ohromelo njegove telo. Le na sence mu je razbijalo kakor z drobnim špičastim kladevcem. To kladevce je pelo venomer: laž — laž — — laž . . .

Postalo mu je neznosno; iz duše se mu je dvigal nekak upor, sam ni znal, proti komu. Ni ga strpelo na mestu. Izpil je kozarec vode, razgledal se preko sobe po tej mali, beraški, zoperno preprosti kavarniški izbi. Sunkoma se je dvignil kvišku.

Da, tu sedi njegova mlada znanka. — Kaj je ž njo? je pomislil gospod Krušnič. Ni se ganila, niti z očesom ni trenila, ko je bil vstal. Sedela je nepremično, čelo je podpirala z roko in je strmela v stran skozi okno v zlato zarjo žoltega kostanja na cesti.

Gospod Krušnič jo je ostro premeril in kakor da je šele zdaj videl, kako ves otroški, brezizrazen in čisto vsakdanji je njen obraz, se mu je zazdelo.

— In jaz, — je pomislil —, jaz, o stari norec . . .

Z naglimi, nervoznimi kretnjami je oblekel svoj svršnik. Priklonil se je in ponudil svojo roko:

„Oprostite, gospodična, kličejo mi dolžnosti. Nujno delo v uradu.“

Mladenka se je mirno okrenila in se ozrla vanj čisto brez začudenja, s takšnim tihim pogledom, da je gospod Krušnič povesil oči.

„Zelo sem vesel,“ — je hitel, držeč njeno dlan v svoji roki in v zadregi iskal primernih fraz, „da sem se seznanil z vami. Zahvaljujem se vam za prijazno družbo . . . in za ljubeznivost, ki je, žal, ne smem več izrabljati. Kadar pa bi me pot spet privedla v to kavarno, se itak vidiva. Vi redno zahajate v to kavarno?“ je vprašal razmišljeno, kakor da mora na vsak način še nekaj povedati.

„Da, seveda . . . včasih . . . tupatam . . . redko . . .“ je dejalo dekle s čudnim posmeškom zroč naravnost vanj in izvilo rahlo svojo roko iz njegove.

„Tudi jaz . . . tudi jaz . . .“ je mrmral gospod Krušnič in sam ni vedel, kaj mu izgovarjajo ustna. „Torej na svidenje, gospodična!“ se je priklonil in neokreten in sključen izginil skozi duri.

Ko je hitel mimo okna, je za trenotek še razločil pogled mladenke, ki je strmela na cesto. Še bolj se je sključil vase, še bolj je hitel. — Torej laž! si je dejal glasno in zamahnil srdito s palico, da je v zraku bolno zaječalo. — Seveda! Kajpak! Potem pa se je takoj zmislil nase in postalo mu je neskončno težko in grenko.

Sredi parka je nenadoma obstal in zasekal s palico v drobni, fini pesek na poti. Nato je počasi in oprezno začrtal majhen krog ter strmel nekaj hipov vanj.

„To sem jaz,“ je dejal glasno in hitel dalje . . .

V pisarni je bilo svetlo. Ko je stopil k oknu, da bi ga priprl, mu je srce zalila sladka otožnost. Spomnil se je dogodka pred obedom. Zazdelo se mu je, da bi samo razprostrl svojo dlan, in bi nastrgal vanjo tistih najfinejših barv, ki so se rahlo prelivale visoko gori na jesenskem nebu . . .

„In njene oči,“ je govoril na glas, „rjave so in modre. V kostanj strme, v zlati čar jesenski . . . Toda menda pride kmalu zima.“

Gospod Krušnič je sedel k pisalni mizi in si zaril roke v lase.

Sebičen človek si, Jošt Krušnič! se je izpovedal. — Trhlo steblo, ki vzplameni, če se ga dotakneš z ognjem, in takoj ugasne . . . Vase zaverovan, v svojo usodo, v svoje dobro in hudo. — Ljubezen? Hm . . . Domovina? Ali ni daleč, Jošt Krušnič, predaleč zate? . . . Kaj pa si kdaj storil zanjo, s srcem in dejanjem? Pred leti si dal petindvajset kron za neko dobrodelno podjetje, res, slava tebi! In tvoje srce je bilo vznihčeno nad samim seboj, oj, jurak, dobrotnik človeštva, narodov mecen! . . . kako je dejala ona?

„Ubogo dekletce!“ je vzkliknil gospod Krušnič na glas, stresel z glavo in iskal na mizi peresnika, da bi pričel pisati.

Kaj? se je oglasil takoj njegov strogi neugnani izpovednik. Dejala je, da je tisto poglavitno, kar človek uklene v svojem srcu. kaj si uklenil ti v svojem srcu? O, Jošt Krušnič, samega sebe! In zato si berač in ostaneš sam in ubog. Kdor ne daje, naj ne jemlje! Ona pa je bogata in tisočkrat in stotisočkrat bogatejša od tebe, Jošt Krušnič!

„Ne, nezmisel!“ je skočil gospod Krušnič s stola in hitel proti vratom.

Med durmi je stal njegov stari predstojnik in se smehljajal. Pozdravila sta se in si scgla v roko.

„Tole bo treba takoj rešiti, gospod Krušnič!“ je rekel predstojnik in mu izročil droben akt. „Nič posebnega, šablonsko delo . . . nujno . . .“

„Takoj, gospod predstojnik, še danes, takoj!“ se je priklanjal gospod Krušnič in spremil predstojnika par korakov.

Nato je sedel k mizi in razprostrl akt pred sabo. Nenadoma se je bučno zasmejal in udaril z roko ploskoma po papirju :

„To je resnica, edina resnica, vse drugo je prazna pena in glupa laž!“ In čital je napis vrh papirja, s krasnimi črkami naslikan napis in se smejal: „Pasji kontumac, hahaha!“

Njegov smeh je odmeval tožno in glasno od praznih pisarniških sten in nenadoma, kakor presekan, utihnil. Gospod Krušnič pa je sključil rameni, nagubal obraz resno in važno pričel pisati, pisati . . .

To je bila njegova posebnost: z delom se je krotil.

Fran Albrecht:

Misel.

Brez bregóv so naša hrepenenja,
kakor luč, ki kroži po vesoljstvu,
ali naših sivih dni trpljenja
so ujeta k tlom.

Čas je krstil naša smrtna dela,
čas jih sodi; ali misel-iskra,
ki v plamenu večnem se je vnela,
je od vekomaj na vekomaj.

F. Novačan:

Trije konji.

Trije konji hité mi v divjo step,
na obzorju pa zora svita.
Dan se obeta velik in lep,
trije konji drve v deviško step,
ki ječi od njih kopita.

Ivan Rozman:

Beseda o rojstvu.

Obhodi krog, ki bil je začrtan v početku,
sam lok je sužnja materije znak!

1.

Neutešljiva je bila tvoja želja po spoznanju. Sedaj ti je spoznanja preveč in spoznanje ti ubija spoznanje.

Omamila te je prelest ženske, plešoče pred teboj svoj glasoviti bakanal, prelivaje gibe svojega telesa v opolzkiem kačjem ritmu, potrkujoča z bleščočim, bogatim nakitjem in pojoča svojo nesmrtno pesem.

Sledil si ji na dom, zagospodovala je nad teboj in ti si postal ženska!

Daj si odgovor:

„Zakaj se pritožuješ nad bolečinami, ki so te obšle?“ Ali ti ni znano, kaj in kakšno je delo ženske?

2.

Zato žalujmo z žalujočimi, ki niso bili pripravljeni, speči spanje dobre vere in ne videči ognja bdečih!

Naša srca njim, ki bodo vzbujeni po mirijadah sikajočih žvižgov svinčenk, usipajočih se iz sovražnih oblakov, plohi viharni enako,

po tuljenju nebrojev ognjenih žrel, stresajočih zemeljska tla, kakor grmeči glas jeznega Boga,

po gorah mrtvih trupel in blaznih mukah razoranih teles,

po rekah krvi, po grobljah, kjer nekdanj so stala mirna domovja ljubečih se parov in zibelke zornih otrok,

po glušečih vzklikih bolesti materinskih src, vijočih se za odhajajočimi sinovi,

po potokih solza nevest, močočih, stopinje nežno ljubečih ljubcev,

po votlih očeh gladú, po ovenelih prsah porodnic, po obupu in neveri,

po neprimerljivi borbi vseh proti vsem in vsej nemi bolesti, gospodarici zapuščenih domov . . .

Zakličite jim besede življenja, da jih ne objame črna poguba. Povejte jim na glas, da bo odmevalo na vse štiri strani sveta:

„To je takrat, ko se moški izprevrže v žensko in ženska v moškega, da si v slepi borbi in temi iščeta svoji in drug drugega imeni!“

3.

Srečen in poln blagodati oni, ki ne čaka, da pride čas rojstva čezenj kakor vihra, da ves zmeden ne ve ne kod, ne kam, — ampak, da ves oplemenjen po večnem ognju čaka blagoslovljenega trenutka.

Porojenje je pomlajenje in pomlajenje je zmaga nad tem, kar mora umreti. A kdo ni bil porojen iz smrti?

Od pamtiveka je pisano, da je smrt sestra življenju, a rečeno je tudi, da umrite prostovoljno, sicer vaša smrt ne bo šteta. Ako pa se bojite smrti, ostanete kakor brezplodna samica, vladajoča svoj jalovi rod; zakaj, njeno gospodstvo je doba telesnih naslad, a doba smrti — svetega Duha.

4.

Nedavno še je odmevalo po naših logih:

„Mož se rodi iz smrti svojih bratov!“

Ne! Smrt njegovih bratov je njegova smrt!

Življenje nam je odprlo svoje tajne knjige, vekovito skrivnost in jo potrdilo z veselim sporočilom:

„Mož se rodi iz svoje lastne smrti!“

5.

Ves svet govori:

„Žito so vrgli v ogenj; kdo nam bo dal kruha?”

Pobrano je bilo klasje, in niso ga ločili od plevela; vse so vrgli na grmado!“

Toda verujte, bratje: naj sega plamen do neba, naj se zavrtje vsa kolesa zemlje, uničene bodo le pleve, a zrno ostane večno živo. Ne ogenj, ne meč ne more zatreti tega, kar je bilo vsejano v Njegovo njivo.

Veselite se marveč žetve! Ko pride čas, boste rekli:

„Huda je bila mlatev, ali takega zrna še ni rodila zemlja! To je zdravo, kleno zrno in devetero jih bo nasičenih ob enem klasu!“

6.

Prijatelj, govori, kaj pomenja to žarenje neba, kaj ta potres zemlje in kaj ta strašna boleost Adamovega rodú? Ali gre za kos kruha, ali za čast rodov, ali se je sesvadil brat z bratom zaradi malika? . . .

„Obrni svoj pogled v daljnje daljave, prav tja do sinjega obzorja, kjer se nebo strinja z zemljo. Tedaj se ti odgrne koprena sfinge in vedel boš kdaj postane človeštvo kaos in kdaj kaos rodi!“

7.

Kras in prelest in dopolnjenje zemlje je Mož!

Ne moški, potomec Adamov, ki ga je vzbudila zadnje dni slà zemlje, zver na visokih nožnicah, hodeča po vaših telesih; — ne mož porojen iz telesa ženske in krščen na ime moža, — temveč Mož, porojen iz lastne sile iz glave ženske, ki je v njem!

8.

In nič manjša čast Ženi!

Ne ženski, ki je stopila na ulico, vsa osamljena in zbegana, zanetivša požar križem sveta, da bi ob svitu plamena našla nasičenje svoje ljubezni, — ampak Ženi, spočeti in porojeni iz srčne krvi Moža, vsej zamaknjeni v svoje Veličanstvo, v jasni in ljubeznjivi soj ženskosti in materinstva!

9.

Zgodi naj se, da bo rodil Mož sebe iz Žene in Žena sebe iz Moža! Tedaj bo stopil med njiju tretji, ki bo položil slepemu in gluhonememu človeštvu na jezik ono besedo, zaradi katere je v svoji dobri slutnji vzelo bol vsega sveta nase.

Anton Novačan:

Hudič v ulici Sv. Mihéla.

I.

Nad Parizom je vihrala pomlad, oblaki, črni, cunjasti kolosi, so se podili pod nebom in topel širok veter se je valil po mestu, plahutaje kakor peroti ogromne ptice. Zazibale so se v svetilkah motne plinove luči, začutil je pomlad in glasno zarezgetal na cesti bedni tramvajski konj, a na opazovalnem stolpu je ostavil astronom drobno zvezdo, svoj problem, in si je nemiren pogladil dolgo belo brado . . .

To je bilo tedaj, ko se je spomnila Helena Konstantina. Stala je ob temnem kiosku in je mislila na visoko mansardo in na veliko sliko, ki jo je danes tam videla. Mogočni angelj pritiska k tlom drobnega, mršavega satana. Njegove oči tonejo v krvavih solzah, usta se mu penijo, v bolesti krivijo, krčevito se držijo tenke, slabotne roke težkih nog zmagovalčevih. Zasmilil se je Heleni tisti satan. Zdelo se ji je, da ji je daven znanec, da ga je že videla, v sanjah morda, v temnih slutnjah prve mladosti. Spomnila se je oči Konstantinovih, ko je strmel na svojo sliko in se mu je v zenicah zrcalil poraženi duh zla še drobnejši, še ubožnejši . . .

— Kako je to smešno! — si je dejala Helena, toda njeno srce je bilo žalostno. Prestopala je z noge na nogo in zrla po živem, svetlem bulvarju. Prebiral je ljudi med množtvom in iskala znanega obraza, hotela že oditi, ko ji nekdo položi roko na rame.

Zadrhtela je in se okrenila.

— Dober večer, Jean! — je dejala in v bojzani pobesila oči. Stal je pred njo njen zvodnik in njen gospod, apaš Jean Brandon, ki je bil vzel Heleno, komaj otroka, z ulice in jo speljal zopet na ulice pariške . . . Oblečen po modi se je držal neizrečeno važno in imenitno in silen vonj parfuma je vel od njega. Poklonil se je Heleni prisiljeno in ji molče ponudil roko. Šla sta na drugo stran bulvarja, na široki trotoar Boule-Micha in se pomešala med ljudi. Tu je vse tonilo v svetlobi in apaš je previdno motril obraze pasantov ter se plašno ozrl, ko je zaslišal za sabo glasno sikanje.

— Bi-bi-bi!

Na zidu velike taverne je slonel človek in migal Heleni z dolgim suhim prstom. Bil je visok in vitek, tesno zaviti v temno pelerino, na glavi je imel klobuk tako širok in tako nizko, da mu apaš ni zaznal obraza ter je videl vzlic jarki svetlobi, sijoči iz taverne na neznanca, edinole njegov veliki nos, ostro črno brado, visoki koščeni vrat. Helena je hotela naprej, Jean Brandon pa se je ustavil in zaklical:

— Glejte ga, glejte! Filozofa iz nizkih nadstropij!

Helena se je vznemirila in zašepetala:

— Pustite ga, bojte se ga . . . To je Konstantin, hudič, hudič iz ulice Sv. Mihéla . . .

Apaš se je razkoračil pred Konstantinom.

— Da ti ne zlomim jezika, satan! — mu je zaklical in se nasmejal na vse grlo.

Konstantin je iztegnil proti Heleni roko in jo vabil s prstom.

— Bi-bi-bi! — je zasikal ponovno, ne da bi se zmenil za apaša. Nato se je stresel v ramenih, se priklonil skoro do tal, zvijal se ali v smehu ali pa ga je prijel kašelj. Jean Brandon je prezirno pljunil predenj in je stopil za Heleno.

— Kdo je ta človek? — je vprašal in jo vzel tesno pod roko.

Helena je molčala. S težavo sta se prerila skozi gručo ljudi, ki so se usuli iz stranske ulice. Šla sta do konca bulvarja, do prvega mostu čez Sêno. Apaš je bil nestrpen in je zadržal dekle pri mostni ograji.

— Kdo je bil ta človek? — je vprašal osorno in objel Heleno čez pas.

Helena se mu je izvila in zrla molče v temno, tiho vodo pod sabo. Mirno se je valila spodaj Sêna, nesla se je v tajnem žuboru in bolno stokala doli ob mostnih škarpah. Z obeh bregov so se sipale neštete luči vseh barv, migotaje na vodi v dolgih trudnih odsevih, podobne lenim drstečim se ribam. Hudo je bilo Heleni. Bolelo jo je srce, ker je zatajila Konstantina. Zakaj mu ni prišla nasproti, zakaj mu ni podala roke! Zameril ji je in ne bo je več hotel videti. In ne bo ji kupil igrač, kakor ji je obljubil. Porcelanastih psičkov in pisanih lutk, belega konja in črne opice, ki se ziblje na elastični niti iz gumija. Naslonila se je na ograjo in skrila obraz v dlani. Konstantin edini je dober, on edini je ni kupil, nego jo je samo na roke vzel in jo na rokah zibal. Zaihtela je bolno. In ko je zopet povzdignila oči, je videla na vodi majhen

parobrod z lučko na krovu. Plul je jaderno proti mostu in se je zdel Heleni skozi solze ko isker vranec z belo liso na čelu. Poveselila se je in si otrla solze.

Jean Brandon pa je sumil, da se je deklica morda udala kakšnemu mističnemu tujcu, ki bo prodajal mesto njega njeno ubogo mladost.

Grobo jo je sunil.

— No, govori vendar!

— Ah, Konstantin? — je dejala Helena. — Konstantin je tujec, artist iz tuje daljne dežele.

— Ali si bila pri njem?

— Bila sem. Slikal je mojo glavo. V ateljeju pa ima veliko sliko, svoje remek-delo, sv. Mihéla v boju s satanom.

— Jean Brandon se je zasmel in potegnil Heleno za sabo. Šla sta nazaj po mostu in po obrežju navzgor. Apaš je vprašal še:

— Zakaj si rekla, da je hudič, hudič iz ulice Sv. Mihéla?

— Zato, ker mu tako pravijo.

Iz skrivnostno je dodala:

— Bojijo se ga. Kamor pride, se ga bojijo, ker ima hudička v očeh . . .

— Torej je norec! — je zaključil Jean Brandon in se docela pomiril. Vedel je, da imajo njegove žrtve včasih čudne slabosti za siromake in da se zaljubijo v kogarkoli, ki mu potem izkazujejo nesebično nežnost, bilo človeku, bilo živali, čemurkoli. Spomnil se je onih znank na Montmartru, kako negujejo staro, že na pol slepo dogo. Krmijo jo in postiljajo ji v temnem kotu, noseč ji cunje in sebi pritrpane grižljaje. In apaš je veselo zažvižgal, a se naenkrat sklonil k Heleni in ji nekaj zašepetal.

— Dobro! — je odvrnila deklica.

Ustavila sta se pred visoko, temno, neprijazno hišo. Apaš je pokazal z očmi na drugo nadstropje in je obljubil Heleni, da je pride čakati drugo jutro. Zapretil ji je in zažugal in nato je odšel.

Helena se je stisnila v vežna vrata, a toliko da je Jean Brandon izginil za oglom, je stopila zopet na plan in je zletela po svetlem bulvarju kakor ptica, ki se je rešila jastrebu iz krempljev.

II.

Z Boule-Micha je krenila Helena v majhen bar, rue Cujas, kjer je vedela da najde Konstantina. V baru je bila velika gneča. Trlo se je ljudi krog visoke masivne mize, ki je v polkrogu polna kozarcev in posodja zavzemala skoro polovico krčme. Gostje so bili po večini bohêmi in drobne grizetke, vsake narodnosti in iz vseh delov sveta, umetniška drhal in sodrga vlačug, poraženi in še le v boj z življenjem hiteči idealisti, vsi skupaj bodra, večno vesela deca avanture. Eni so stojé večerjali, drugi naročujé pokrikovali patronu, nekateri pa lačni in brez solda v žepu iskali še le znanca, ki bi jim kaj posodil ali daroval.

Med prvimi tik mize je opazila Helena Konstatina. Sedel je na visokem stolu s pelerino do tal, podoben mučeniku na grmadi. Med zobmi je žulil dolgo bilko slame in srkal opojni janežev sok. Kraj njega sta stala dva visoka mladeniča. Eden je kadil cigareto in poslušal drugega, ki je z živahno gesto recitiral verze. Imela sta delavske čepice, bila sta Rusa, Helena ju je poznala z bulvarja.

Srce ji je močno bilo, ko je pristopila h Konstantinu. Bil je bled toda miren v obraz, in oči je imel zaprte, kakor bi spal. Zdel se ji je lep in veličasten. Rahlo se ga je dotaknila.

— Kličali ste me! — je dejala nežno in se stisnila k njemu.

Konstantin se je okrenil in široko odprl oči. Gledal jo je dolgo. Potem pa je planil s sedeža in divje zakričal:

— Ah, ti moja zlata Bi-bi! . . .

Klobuk mu je padel na tla in po licu so se mu usuli dolgi razkuštrani lasje. Oči so mu gorele in čudna igra mišic mu je gubala obraz, da je bil podoben režečemu se hudiču. Krilil je z rokami in kričal v ekstazi tenko, žvrgoleče:

— Ah, Bi-bi-bi!

Objel je Heleno čez pas in jo vzdignil na stol, sam pa se je opotekel okrog nje, kakor da hoče plesati. Klanjal se ji je in priklanjal. V baru so se mu jeli smejati, pokrikovali so nanj, nekdo je zaploskal. Dolg mršav vagabund na drugem koncu mize ga je oponašal z votlim grgrajočim basom.

— Bibi-bi . . . Bibi-bi!

Nekdo se je zasmeljal, kratko, visoko, odrezano; tako šine plamen iz strehe. Vse se je razhohotalo. Vsi so migali s prstom nanj in ves bar je vzklikal v enoglasnem anapestu:

— Bibi-bi! Bibi-bi!

Konstantin se je ogledal kakor v sotesko zagnana zver. Oči so se mu motno zalile. Prsi so se mu naporno vzdigale, se grozno stresle, po vsem životu ga je preletelo kakor smrtni strah. Ustne so se mu grenko premaknile.

— Ali ne verujete v Boga?

Kriknil je strastno in na vso moč, da mu je nabrekli vrat in so mu izstopile žile na čelu. V baru je zavladala grobna tišina. In prestrašili so se, ko je nadaljeval šepetaje, milo proseče:

— Odprite oči, slepci! Glejte, ta duša se je rešila, ta duša je vstala. O, ne verujte krivim prorokom, ki pravijo v svojem napuhu, da so v svaji z Bogom . . . Tudi onim ne, ki se skesani plazijo za njim . . . Lepota pozna samo eno linijo in blažene oči, ki jo najdejo. In ta linija je v grehu, obupu in žalosti in v radosti srca večno ena in sama, stvarstva edini vzvod, ki mu daje zmisel. Ubijte Boga in ljubite lepoto, lepote edino linijo. Ta duša jo je našla . . .

Kazal je strmečim Heleno in solze so mu potekle po licu. Iztegnil je roke po njej, toda omahnil je in padel in butil glasno z glavo ob tla.

Helena je zardevala na visokem stolu in se razgledovala po baru in ni razumela ne ljudi ne čudnih besed Konstantinovih. V zadregi si je popravljala klobuček. Mislila je na odurnega starca, ki jo čaka zaman z brezzobnimi ustmi tam v tisti visoki hiši. Bilo ji je drago, da čaka zaman in da jo preklinja. Bilo ji je svobodno in neizmerne nežnosti polna zavest je vstajala v njenem srcu. Žrtvovala se je za Konstantina . . . A ko je videla, da leži na tleh, je hitela k njemu in je grčila njegovo glavo. Poljubovala ga je blazno in govorila nežno med solzami:

— Oh, moj ubogi hudiček, moj ubogi hudiček.

Ona dva Rusa sta se prerila do nje in vzdignila Konstantina. Posadila sta ga na visoki stol in mu obrisala obraz.

— Umiri se brat! — mu je prigovarjal prvi in branil Heleni k njemu.

— Kaj si ti o Bogu? . . . — je vprašal šepetaje drugi.

Konstantin ga je začuden pogledal.

— Hahaha! — se je zasmel divje in mahnil krčmarju z roko.

— Absinta! — je kriknil nanj.

A predno so mu podali pijače, je Konstantin bil že pri vratih in je izginil na ulico. Helena je hotela za njim. Tedaj pa se je domislila, da je Konstantin tisti ubogi satan, ki ga pritiska mogočni angelj s težko ного. Pretreslo jo je, da je to našla, strah ji je stisnil srce in noge so ji zastale.

III.

V mansardi je bilo temno. Medli soj, pronikajoč skozi okno od zunaj, je obvisel na veliki sliki in ločil belo ozadje platna od skupine črnih, mrgolečih točk. Konstantin je ležal na tleh in je poslušal tišino v izbi. Zdelo se mu je, da izvira v njegovem srcu, da leze počasi po vseh udih, da se plazi od njega do trdih nemih sten. Bilo mu je lahko in prijetno; skušal je namestiti glavo, skušal je zapreti oči, da bi spal.

Znan glas, poln miline in sladkosti, ga je zaklical:

— Stanej, al ine slišiš? Na grič pojdi in zazvoni, avemarijo zazvoni!

Skozi drevje je sijalo na prag zahajajoče solnce, na pragu pa je stala visoka ženska. Segala je z glavo do črnega trama, zakajenega in sajastega.

— Mama, črni ste na glavi, črni . . .

Mati se je nasmehnila. Zapretila je Staneju in ponovila:

— Ali ne greš zvonit avemarije? Solnce je že nizko, pojdi, zazvoni, da prej ne zaide!

Cerkvica sv. Mihéla stoji na griču in strma je pot do nje. Stanej je zvonil že zjutraj in tudi opoldne je že zvonil, avemarije zvečer pa še ni zvonil nikoli. Boji se Stanej večera na griču, boji se sv. Mihéla v oltarju. In sedi zamišljen na pragu in se ne gane.

— Kaj ne greš, se bojiš Stanej? — ga draži mati.

Tedaj pa je Stanej vstal in se napotil na grič. Cerkvica sv. Mihéla je majhna, siva, stara, počrneli so že zidovi, razdrapana je streha. Kraj nje stoji zvonik, kakor star dedek, smejo se v solncu njegove okrogle line. Stanej je potegnil za vrv in zvonček je zapel srebrno tiho, sveto Ave Marijo.

Ko je odzvonil, je tonilo solnce za tiste sinje goré. Umiril je Stanej zvon in je sédel na cerkveni prag, da bi počival. Toda zvon ni še umolknil, pel je naprej, brnel je sam záse, kakor pobožen vernik, zatopljen v tiho molitev.

In Stanej mu je zaklical:

— Nehaj zvoniti, zvonček, zdaj bodo ljudje zaspali!

Zvon je odgovoril iz temnih lin:

— Stanej, Stanej, ti ljubiš hudička v oltarju. Vse vem, Stanej, jaz sem stari, modri zvon.

Stanej se je prestrašil.

— Kaj bi vedel, zvonček, visoko v linah si, kaj bi vedel . . .

In zopet zvon:

— Kadar jaz govorim, govori Bog sam. Stanej, ti sovražiš sv. Mihéla, ki ga vsi ljubijo, hudička pa imaš rad, ki ga vsi sovražijo.

In Stanej:

— Ubog je hudiček . . . Sveti Mihèl je hudoben, tlači hudička kruto, neprestano . . .

— Stanej, Stanej . . .

In zvon je nehal brneti.

Stanej bi bil rad zbežal po griču navzdol k svoji materi in bi se slisnil pod njeno toplo dlan. Toda zamislil se je in obsedel je, sladka tesnoba ga je držala na cerkvenem pragu. Podili so ga, domu mrakovi od vseh strani, Stanej pa je še sedel in zrl v temna cerkvena vrata. Nad cerkvijo so se pokazale prve zvezde, na trati je zablestela rosa v medlem svitu luninem, razlegla se je po dolini mehka sivkasta megla. Nad njo je plula velika ptica, tiha in temna, odnekod je prihajal zategel klic, tenak in ženski, Staneju se je zdelo, da je klic materin.

Hlastno je vstal in potisnil cerkvena vrata. Po tihotapsko se je plazil po cerkvi, z nožem v roki, pred oltarjem pa se je zdrznil in obstal. Lomeč se v barvanem steklu okna, je klečala pred sv. Mihéлом pobožna mesečina. Saj to ni velika bela žena, to je mesečina . . . Stanej se je osrčil in se približal k sv. Mihélu, zamahnil z nožem po sliki in hotel zbežati.

Tedaj pa se je zamajala cerkev, zapokali so zidovi, zazvonil je zvon. Dolge roke so segle po Staneju in mu stisnile srce, da je zakričal bolesti in se zgrudil pred oltarjem na tla — — — —

Konstantin je odprl oči in je iz teme pogledal v temo. V mučnem polusnu je valovala njegova zavest, obhajal ga je leden strah, zdelo se mu je, ako se ne gane, da bo umrl. Njegova volja se je trudila z neznano silno željo, da bi jo uganila in izpolnila. Potem je bila zopet njegova misel jasna in je šla od postaje do postaje njegovega življenja. Ah, to je bila dolga trnjeva pot, na kateri je Konstantin krvav pot potil. Videl je samega sebe v pijanem baru, slišal je svojo lastno ironijo:

— Kaj, gospoda . . . Bolan otrok je razrezal staro zaprašeno sliko, ker se mu je smilil hudiček. Usmiljenje je predsodek, poddedovan in utrjen v generacijah. Strah pred bogoskrunstvom je drugi predsodek. Torej kolizija dveh predsodkov. Mar ni to imenitno, da vsled spopada dveh fiksnih idej pogiba človek? Kaj, gospoda, hahaha . . .

To je bilo takrat v začetku, ko so se jeli podirati ideali. Visoka umetnost, duše edini izraz, tajno hrepenenje, izvirajoče globoko v srcu, v studencu solzá, se je izpremenila v nadležno vlačugo z nabranim, lažnjivim obrazom. Delalo se je za vsakdanji kruh. Sivi pusti dnevi, vsak dan, kakor dolga vrv, na kateri bi se človek obesil; redko so se vračali svetli hipi, ko so bile misli kakor beli stebri, do neba visoki . . . Strašen je bil boj z velikim angeljem. Zacingljal je zvonček od cerkvice sv. Mihéla . . . Razmaknile so se one sinje gore in med njimi se je širila v nedogled domača dolina. Krvavo solnce je vstajalo na vzhodu in dan je vzdignil visoko obrvi, da vidi ljuti boj. Kaj hoče tukaj solzna mati, kaj lomi roke nad sinom? . . . Kaj hoče tu očeta starega nasmejani obraz in kaj tiste črne ptice, ki krožijo nad gričem? . . . Čemu klenka v linah stari, modri zvon tako bolno, obupno? . . .

Prihrumel je mogočni angelj in je podrl Konstantina na tla. Stopil mu je na prsi, zlomil mu je srčno grud. Konstantin je zakričal v silni boli in je planil pokonci.

Ogledal se je, v mansardi je bilo jutro. Od okna na stropu je prihajalo čudno vršenje, po motnem sivem steklu so se plazile debele deževne kaplje. Po strehi je ropotal pomladni veter, kakor bi rakljal težke zlate verige. Nikoli še ni bila velika slika na steni na tako dobrem mestu.

Konstantin se je nasmehnil in zašepetal:

— Ha, motiš se, veliki angelj, jaz nisem poražen . . .

Ker ni mogel vstati, je lezel po štirih k sliki. Trudoma je našel paleto in poiskal poljubno barvo. In s stresočo roko je jel slikati na prsi satanove zamolklordečo rožo. Navdalo ga je opojno čustvo ponosa in zmage, a ko je izdihnil in je počasi omahnila njegova mrtva roka, je šla za paleto vse do roba slike rdeča črta, podobna curku krvi.

IV.

Vso tisto noč je blodila Helena po ulicah v čudni omotici misli in čustev, ob zori pa se je udala staremu življenju. Kruti svetli dan okrog nje je kazal lačne zobe, in v strahu pred apašem je razbila Helena tisto veliko, lepo in novo, kar je vzkliko v njeni duši ob strani Konstantinovi, kakor razbije dete dragoceno igračo. Popravila si je klobuček, spremenila koketno svojo hojo in se ponudila na trg.

Mislila je na Konstantina še le popoldne, ko jo je mučilo dolgočasje in gnus življenja po grehu. Upala je v svoji slabosti, da bo v mansardi zopet vse dobro, in da ji Konstantin povrne zlate žarke, ki jih je ukradel greh njeni duši.

Na poti k njemu je srečala Jeana Brandona. Prepasan s širokim rdečim pasom in s široko čepico na tilniku je oprezoval po ulici in se oziral po hišah. Hotela se mu je izogniti, ali apaš jo je že opazil. Pristopil je k njej in jo prijel jekleno za roko.

— O, pajek ti moj zlati, kje si predel svojo mrežo? — je nagovoril apaš Heleno.

Helena mu je vse razodela. Ponudil se ji je, da jo spremi in se vzlic njeni prošnji ni dal odbiti. V pritličju poslopja, kjer je stanoval Konstantin, je prevzela Heleno temna slutnja. Hitela je po stopnicah in gori v nadstropjih je utrujena zajokala.

Vznemirili so jo težki koraki. Pogledala je kvišku. Štirje črni možje so vzdihujé vlekli po stopnicah zabito nebarvano krsto iz grobo tesanega rjavega lesa.

Helena je zakričala:

— Kdo je?

— To je slikar, ki je umrl od glada, — je dejal svečano črni mož.

Niti obupni krik Helenin, niti njeno bolno vekanje, niti žrtv smrti tako blizu ni moglo skaliti apaševe bistre misli. Dokler so šli pogrebci, je Jean Brandon pobožno nagnil glavo, na to pa je šinil po prstih v zadnje nadstropje. Vrata v mansardo so bila na stežaj odprta in že od vrat se je videla velika slika sv. Mihéla. Brez pomisli si jo je zadel apaš na rame in je stopil nazaj po stopnicah s hladnim, strogim obrazom, obrazom človeka, ki vrši svojo dolžnost.

Spodaj je nekoliko počakal, da so umolknili zunaj koraki pogrebcev, potem pa hitel po ozkih, krivih ulicah. Na velikem bulvarju Boule-Michu si je popravil prvič svoje breme in začel misliti, koliko bi zahteval za sliko na Montmartru pri starem bradatem židu.

Hodil je po sredi bulvarja in nesel sliko tako, da se je videla cela njena podoba. Mlad flaner se mu je pridružil in je ostal zvesto ob njegovi strani.

— Dvesto frankov — je pomislil apaš, ko je opazil zanimanje neznanca.

Neznani mladenič ni odvrnil očesa od slike. Divil se je ozadju: nevisok grič, na griču drobna cerkvena. Črna streha, beli zidi, v linah mali zvon . . . Spredaj nag orjak razkuštranih las in z majhnimi drobnimi krili na hrbtu.

— Kak lep satir! — je zaklical nekdo izmed pasantov.

— Zahteval bom petsto frankov . . . — si je dejal apaš in veselo je bilo njegovo srce.

Pod maso orjakovih mišic je ležal mlad satir. Nežno telo je bilo rjavo, kakor od solnca, obraz nasmejan, v usmevu prestrašen . . . Kakor popje cvetja sta silila iz čela dva majhna, čisto majhna topa rožiča. Ena roka je segla orjaku po nogi, iz druge je padla piščalka . . . Na prsih je krvavela velika rdeča roža. Slika je bila temna, somorna, le na prizor je posvetila luna izza daljnih sinjih gora.

Nosil jo je Jean Brandon po vsem Parizu, čez Sêno k Louvru, od ondod čez vélike bulvarje na Montmartre. Občudoval jo je marsikdo in cena apaševa je rasla. Ampak stari žid mu je vzel ves pogum in apaš se je zadovoljil z najnižjo vsoto.

Ko je bil že na ulici in je prešteval denar, ga je poklical žid nazaj.

— He, slika je brez imena in brez podpisa. Kdo je slikar?

Apaš je nekoliko pomislil.

— Slikar Jean Brandon, podpišite me sami! — je dejal židu.

— In ime? — je vprašal žid.

— Boj z življenjem! — je odvrnil Jean Brandon malomarno in je odšel.

Žid pa si je premislil, zabeležil je:

„— Življenje in umetnik! —“

In mel si je veselja roke, ker je mislil, da je izvolil dobro.

Alozij Gradnik:

Pesem dekleta.

Tkala, tkala platno sem prebelo,
ne za se, za svojega fantiča,
da ga dež na vojski ne premoči.

Nihče v kamri moji ni bil priča
ko od solz je platno rumenelo,
nihče mi govoril ni: ne joči!

Zdaj tkem platno črno že dva dneva,
ne za njega, le za svoja krila.
Joči! prosijo me kamre stene.

Joči, joči! mi srcé veleva.
Jaz pa nimam solze več nobene,
da bi trdo platno omečila.

Pesem vdove.

V dežju sem pred tvojim črnim gričem.
V dežju trkam ti na črna vrata.
Trkam in te k sebi, dragi, kličem.

Kličem, kličem vsa imena zlata,
ki so v mojih ustih se topila,
ko se v srcu mi pretežka bila.

Trkam, kličem; moje roke revne
so od trkanja že vse krvave.
Bedna bolj od rož sem, ki so same.

Bedna bolj sem od zelene trave,
bedna bolj od kaplje sem deževne.

Če bi trava bila tvoje jame,
rasla, rasla jaz bi k tvoji krsti.
Zrasle v srce bi ti korenine,
pa bi mislil, da so moji prsti.

Če bi kaplja bila, brez pokoja
bi polzela v tvoje globočine.
Ti bi mislil, da je solza moja.

Fran Albrecht:

Promenada v snegu.

Zasnúlo mesto je v sneženi sen.
Kako so bele ure te večerne!
V dveh srcih želje so tako nemirne,
kakor snežink pod nebom tihi ples.

Tako sta blizu si — nedosegljivo —
s telesi svojimi dve srci vroči,
kakor prelita v tej skrivnostni noči
drug v drugega sta zemlja in nebo.

In on ji v mislih pravi, da jo ljubi . . .
In ona v srcu trepeta: ne ruši
z besedo glasno še mi v duši,
o ti, česar izraziti ni moč!

Samá ne čujeta pomenkov svojih.
Snežinke padajo, to popje belo,
ki v tujih vrtilih je nekje vzbrstelo —
in ves v plamenih belih svet žari.

In noč molči kot od tišine dvojne,
srca od enega pričakovanja
preliti váse . . . In vse je kot sanja:
nebo in zemlja, sreča, sneg, ljubav.

Dr. Franc Derganc:

Henri Bergson.

Filozof moderne Francije.

Predgovor.

(Dalje.)

Nekoliko dalje se nam je pomuditi pri ruskem vivizmu, ki v obliki mysticizma že davno, že desetletja vihari in kolobari v morju slovanske duše. Njega senčne strani so nam v zadnjih letih naslikali evropski časopisi prigodom raznih afer umorjenega čudodelnega meniha Rasputina.

Nekako izza srede 19. veka se zbira ruska inteligenca v dveh taborih: v prvem šatorijo konservativni narodnjaki in pričakujejo, da prispe ruski narod na cilj civilizacije pod praporom tradicije, absolutnega carstva in bizantinskega pravoslavja iz lastnih moči, sam iz sebe in brez ozira na trohlo in gnilo Evropo, katero je treba kakor shirano in degenerirano truplo čim prej popolnoma poteptati in pokopati, da ne okuži ruskemu narodu čistega in zdravega zraka. V drugem taboru se organizirajo takozvani zapadnjaki, enako fascinirani po orjaškem, mladih sil prekipevajočem, a divje rastočem ruskem deblu, a kakor umni vrtnarji poizkušajo to divje bohoteče drevo ublažiti in oplemeniti s tem, da cepijo na njegove mistične veje mladike evropske, zapadne kulture. Na čelu obeh strank, narodnjakov in zapadnjakov, stoje vsestransko izobraženi možje ter se trudijo navdušiti in prepričati svoje pristaše o edini resničnosti mističnega konservatizma, oziroma istotako mističnega radikalizma po vseh pravilih rafinirane eristike in dijalektike. Obe stranki sta pristno ruski po svojem izhodu, obe izvirata v mističnem, intuitivnem prepričanju iz sile ruskega naroda, obe stranki sta evropski po metodi silogističnega racijonalizma, razlikujeta se torej samo po cilju.

Ko je azijski mongolec triumfiral nad evropskim arijcem, ko so potapljali Japonci ruske ladje v smrtne globine tihega oceana, v istem trenutku je stal slavni ruski pesnik in pisatelj bijografsko-kulturnohistoričnih romanov Dimitrij Sergejevič Merež-

kovskij (roj. 1865 v Petrogradu) v „jantarovo čisti“ svetlobi carigradske Hagije Sofije, „edine cerkve, ki je svetla in istočasno polna skrivnosti“, stal in sanjal o zadnji „veri trojice, o veri, ki vse obsega, ki ne gleda samo, ampak tudi deluje, ki vsebuje vso sedanjo in bodočo kulturo, vsa razodetja in vede, ki združuje v sebi razum, vedo in čustvo . . . Z verskim ognjem je krščena mladina ruske družbe, isti ogenj šine vanjo v času nje močatosti in kakor „razdeljeni ognjeni jeziki“ zaplameni na nje čelu pri tem novem izlivu svetega duha na živi duh Rusije, na rusko inteligenco“. Pesnik in učenjak narodnjakov Aleksej Stepanovič Homjakov (1804 do 1860) ognjevito dokazuje, da vzhodna kultura daleko presega zapadno, enostransko razvito pod vplivom političnega, jurističnega in racijonalističnega Rima, ki je prevzel prav za prav od orijentalških semitov institucijo imperatorjev in despotizma. Samo grška duša je bila sposobna, sprejeti in objeti pravo krščanstvo. In to je bil zadnji heroični čin klasičnih Grkov. Potom Bizanca je podedovala Rusija univerzalnost grškega duha, seme živizma in združitve vseh elementov življenja. In že leta 1845 je pripisoval Ivan Kirejevskij (1806 do 1856) vso dušno raztrganost Evrope, kakor se izraža osobito v Byronu, suhoparnemu racijonalizmu, ki je od nekdanj oviral razvoj zapada, najprej v obliki sofistike in sholastike, potem kot moderna filozofija. Enako mislijo o mistični vsemoččnosti vere in čustva tudi drugi narodnjaki: Mihael Nikiforovič Katkov (1820 do 1887), Nikolaj Jakovlevič Danilevskij (1822—1885), Ivan Sergejevič Aksakov (1823—1886), Konstantin Petrovič Pobjedonoscev (1827—1907), v zadnjih časih knez Esper Esperovič Uhtomskij (roj. 1861).

Iz istega mysticizma zajemajo moč in življenje tudi zapadnjaki: publicist Aleksander Hercen (1812—1870), revolucionar Mihael Bakunin (1814—1876), socijalni reformator in slavni pisatelj Lev Nikolajevič Tolstoj (1828—1910). Oba prva sta bila ateista, o njima piše D. S. Merežkovskij: „Včasih se zdi, kakor da bi bil celo ateizem ruske inteligence nekak poseben, mističen ateizem. Tu se nahaja, kakor pri Bakuninu, zanikanje religije, ki prehaja skoro v nekako religijo zanikanja. Podoben tragičen razdvoj med razumom in srcem kakor pri Hercenu: razum taji boga, a srce ga išče.“ Kulminacijo mysticizma kaže filozof Vladimir Sergejevič Solovjev (1853—1900), ki je izdal leta 1889 v Parizu knjžico *La Russie et l'église universelle* in baje tajno prestopil h katolicizmu, da bi pospešil toliko zaželjeno združitvev rimske in grške

cerkve. Solovjev je bil silovit govornik in že po sami zunanosti in nastopu je obujal vtisek proroka; še par tednov pred svojo smrtjo je v Petrogradu javno nastopil in pretresljivo prorokoval o bodočnosti Evrope: okoli 1950 organizirajo Japonci Kitajce in podjarmijo za dve generaciji Evropo. Evropejci se naposled upro in ustanove Združene države v Evropi. Začetkom 21. veka se rodi največji ženij človeštva, višek telesne, intelektualne in moralične popolnosti, — antikrist. Samo eno napako ima, sebe ljubi bolj nego boga. V starosti 33 let je najslavnejši literat sveta. A njegov nenasitni osebni nagon ga žene dalje, postati hoče vladar sveta, da bi osrečil vse človeštvo. V ta namen napiše knjigo „Pot do splošnega miru in splošne sreče“. Čudovita knjiga: konservativna in radikalna obenem, svobodomiselnost in pobožna, navdušena in trezna. Vsakdo se strinja z nje vsebino, ne da bi mu bilo treba žrtvovati svoje dosedanje nazore. Po bliskovo postane najpopularnejši mož sveta in pod pritiskom javnega mnenja ga izvolijo v Berlinu za predsednika Združenih držav v Evropi. Nadene si ime imperatorja sveta, vse se mu klanja i. t. d., i. t. d.

Isti misticizem diha celo iz najmlajših filozofov, ki rešujejo ruski narod iz lenega močvirja, kakor naziva moderno Rusijo knez Jevgenij Nikolajevič Trubeckoj, (1904—1905 profesor cerkvene zgodovine v Kijevu). Tako piše dr. Nikolaj Loskij (roj. 1870, štabni zdravnik in privatni docent v Petrogradu) doslovno v svoji knjigi „Temelji intuitivizma“: naša filozofska smer (intuitivizem) se sme imenovati mistična. To ime opravičuje sledeči premislek. Filozofski, navadno religijozno prebarvani misticizem uči, da ne loči nepremosten prepad boga in človeške zavesti, da so možni vsaj hipi popolne združitve človeškega bitja z bogom, trenutki ekstaze, ko človek občuti in doživi boga baš tako neposredno kakor svoj lastni jaz. Naša spoznavna teorija (noëtika) vsebuje temu uku podobno misel, namreč trditev, da spoznavamo svet ne-jaza (ves svet ne-jaza z bogom vred, če sploh eksistira) ravno tako neposredno kakor svet svojega jaza.“ In knjiga nosi podnaslov: propedevtična spoznavna teorija!

Na Francoskem je glavni reprezentant vivizma Henri Bergson, profesor na Collège de France v Parizu. Njegov vivizem tvori nekak pandemonion vseli ved in filozofij, univerzalno posega na vsa polja človeškega spoznavanja, tako da ga na Francoskem nazivajo kratkomalo „bergsonizem“; Nemci so mu nadeli ime „intuicijonizem“.

Francozi slavijo Bergsona kot svojega najpopularnejšega filozofa, njegova šola si je vzgojila navdušenih učencev na Nemškem (Schmitt), v Rusiji (Loskij), v Ameriki se je razvnela svoj čas huda polemika o Bergsonovem „nepragmatičnem spoznavanju“.

Leta 1911. je zboroval v Bologni (5.—12. aprila) internacionalni kongres filozofov, ki so proslavljali Bergsona kot „filozofa našega časa“. Amerikanski pragmatist W. James piše, da je duh Bergsonovih knjig „kakor jutra čisti zrak in kakor ptičji spev“. Rojak René Gillouin smatra Bergsona za „edinega vodilnega filozofa, ki ga je rodila Francija izza Kartezija in Evropa izza Kanta“. Bergson je v prvi vrsti filozof mladine in po statistiki se čita na francoskih gimnazijah izmed vseh filozofov največ Bergson.

Na drugi strani pa ne smemo zamolčati, da ima Bergson nasprotnikov doma in na tujem. Doma ga pobijajo Fouillé, Berthelot, Couturat in Benda, ki brezobzirno napada Bergsona v spisu „Le Bergsonisme“ in v romanu „L'ordination“. Na Nemškem (Charlottenburg) je izdal 1915 H. Bönke brošuro proti njemu: Plagiator Bergson.

Nas Slovence pa zanima vivizem in Bergson iz posebnih vzrokov. Naša literatura je doslej nekako pristransko negovala pozornost in umevanje občinstva samo za leposlovje (beletristiko), kakor bi to predstavljalo edini in glavni del literature. Nezasluženo je stalo v ozadju naše znanstvo, zgodovina in filozofija. A literatura se te krivice zaveda in jo hoče popraviti, zaveda se svoje dolžnosti in naloge osobito napram filozofiji: 1. zbuditi in vzgojiti trajno zanimanje občinstva za filozofijo, katera naj tvori poslej predmet nje vsakdanjega dela, tako da se bo vsak slovenski inteligent zanesljivo v nji orijentiral in se živo zanimal za nje probleme; 2. vzgojiti iz množice filozofsko zanimanega občinstva — številce originalnih slovenskih mislecev.

Zakaj pa najprej — filozofija? Iz dveh razlogov, iz praktičnega in psihološkega: 1. sistematično znanstvo zahteva univerzo in znanstvenih laboratorijev, za tak obrat pa pri nas ni še potrebnega kapitala. Za začetek filozofskega dela pa zadoščajo: a) naravni darovi, ki jih prinese normalen človek na svet, zdrava čutila in zdrava glava; b) majhna biblioteka; 2. ker je filozofija najpraktičnejša pripravljalna šola mladine za teoretične in praktične stroke življenja in ker je filozofija najzanesljivejša tvornica značajev. Mladi duh se nauči v filozofiji plavati in veslati, da pozneje na razburkanem morju življenja sigurno in z lahkoto preplava in prevesla vse ne-

varnosti in viharje. Človeški duh je skrivnost, spletena iz tisoč vozlov, a zadošča, dobro in pravilno razvezati samo en vozel in vsi drugi se razvežejo sami od sebe. V filozofiji se nauči mladi človek strogo metodičnega opazovanja in mišljenja, z neprestano vajo, z dolgotrajnim vežbanjem si pridobi miselno spretnost, ki mu bo koristila na vseh popriških življenja: kot umetniku, znanstvenemu izsledovalcu, politiku, podjetniku in gospodarju. Filozofija razveže mladi duši zvezana krila. A metodično delo se naj vrši po pravi metodi: 1. ki genetično pokaže mlademu človeku iz značaja in vzgoje osebe, iz časa in splošne kulturne višine, kako so prišli in morali priti posamezni filozofi do svojih pojmov in zaključkov; 2. ki vcepi človeku prepričanje, da je spoznavanje (znanstvo) kolektivno delo, ne pridelek pojedinca, kar smo premišljeno že poizkusili pojasniti z gori navedenim pregledom eksaktne znanosti; 3. da je spoznanje živa in rastoča količina, ki doseže svoj vrhunec in popolnost stoprav v daljni bodočnosti. Omejiti se ima na svoje naravne meje tista didaktična metoda, ki samo mehanično obloga mladi spomin z imeni, letnicami in nerazumljenimi pojmi, ki tako duši in zavira vsak samostojni polet mladega duha.

A filozofija ni samo pripravnica življenja, ampak tudi najprimernejše ozračje za mlado, plastično dušo v dobi definitivnega razvoja, filozofija je prava pravcata tvornica značajev. Trajna vaja v filozofskem delu zbudi in razvije v mladem človeku njegov najplemenitejši nagon (dispozicijo): spoznavni nagon. Enako se razvijajo z neprestanim, sistematičnim izzivanjem in vežbanjem tudi vse druge človeške dispozicije, zlasti pa tudi škodljivi, nizki nagoni. Ako se ta vaja ponavlja intenzivno in dovolj dolgo, postane dobri ali slabi nagon — elementarna, neodoljiva strast. Dobri pedagogi poznajo to največjo psihološko skrivnost: le neprestano in ritmično ponavljanje, dolga vaja in vstrajno vežbanje daje obliko človeški duši! Sistematična in vstrajna vaja v filozofskem mišljenju razvije v mladini samo en nagon do strasti, samo spoznavni nagon se ojači — v strast iskanja in spoznavanja resnice. Duhu, plamenečemu v edini strasti resnice pa pravimo baš — značaj!

Kako torej začeti filozofsko pripravljalno delo? Da posežemo naravnost in medias res in ob perečih, aktualnih vprašanjih, ki do kože zanimajo vsakega človeka, pokažemo vporabo spoznavnih in miselnih metod in da iz delavnice misli odstranimo vse tajne patente in tajne izhode. To metodično delo se ima v najrazličnejših varijacijah, da mlada pozornost ne otopi in se ne vtrudi, ponavljati

v neskončnost, kakor kaplja, ki pada toliko časa da izdolbe trdo skalo.

Za nas tvori tako konkretno izhodišče Henri Bergson, ki je klicar med klicarji nove dobe, le delavec med delavci, izvršujočimi isto stavbo po načrtu vivizma. Sledeče vrstice naj pokažejo, na kateri točki skupne stavbe je zastavil Henri Bergson svoje filozofsko delo, kako in koliko je dovršil svojega dela. Primerno našemu, zgoraj očitnemu stališču bo obsegal članek tri poglavja: 1. Nožična priprava; 2. oris Bergsonove filozofije; 3. ocena in veljavnost intuicionizma.

(Dalje prihodnjič.)

LISTEK.

Publikacije Leonove družbe za leto 1916. Škrabec Stanislav, P. Jezikoslovni spisi. I. zvezek. 1. snopič.

Od raznih strani obetana in dolgo pričakovana skupna izdaja Škrabčevih jezikoslovnih spisov je sedaj vendar začela izhajati. Urejena bo, kakor se kaže, po kronološkem redu. Učeni pisatelj je priobčil svoje spise po večini nespremenjene. Sicer je izpustil, kjer je bilo kaj odveč in dostavil, kjer je bilo kaj treba; stvarne pomote je puščal v tekstu nespremenjene, zato pa jih je popravil pod črto. Taki popravki in poznejši dostavki so natisnjeni s kurzivo, da se ločijo od ostalega, prvotnega teksta že na prvi pogled. Pač pa je tudi v starejše članke prenesel svoj sistem pravopisa, ki si ga je ustvaril šele pozneje, da bo na ta način vsa publikacija enotna.

V prvem članku „O glasu in naglasu našega knjižnega jezika v izreki in pisavi“, ki je izšel v izvestju novomeške gimnazije l. 1870., motivira praktično potrebo takih raziskav. „Parlamentarni jezik“, o katerem se je takrat govorilo in pisalo in pa resnična neenotnost pisave in izreke med Slovenci mu dokazuje „veliko potrebo, da se ta reč določi in vstanovi, in tako ščasoma zmešnjavi konec stori“ (str. 3). Poleg tega pa ga je silil tudi pripravljajoči se slovenski slovar, ki bi naj po njegovem ustrezal ne le navadnim vsakdanjim potrebam, ampak vsem zahtevam jezikoslovne znanosti. Z jezikoslovnimi prašanji se je v onem deselletju, ko je začel Škrabec priobčevati svoje raziskave, pri nas ukvarjalo sicer mnogo ljudi, ki so bili po večini samouki in diletantje. Imeli pa so vsaj svoja glasila in svoj vpliv. Pod Bleiweisovo zaščito je priobčeval Trstenjak pri Matici svoje fantastične etimologije, drapirane z rodoljubnim plaščem — in tako zabarikadiral Škrabcu pot v Maticine knjige in „Novice“. Na drugi strani pa je bil naš najgeni-

jalnejši samouk Levstik; toda njega je blodna večša „etimologija“ zapeljala, da je vedno bolj natezal slovenščino na starinsko, staroslovensko kopito. Te razmere v našem znanstvenem svetu so bile krive, da je Škrabčevo delovanje porojeno ne samo iz zgoraj opisanih pozitivnih potreb jezika, ampak da ima že kar izpočetka tudi ostro izraženo opozicijsko noto, ki je zanj še pozneje vedno značilna. Tako pa je tudi prišlo, da si je moral za svoje razprave sam ustvariti list in da je s platnicami svojega „Cvetja“ (od l. 1880 naprej) ustvaril unikum med znanstvenimi publikacijami. Kako mu je po raznih bridkih izkušnjah prišla ta „ribniška“ ideja, o tem piše z bridkim humorjem — kajpada na platnicah! — 7. in 8. zvezka V. letnika (1884). In kos naše znanstvene zgodovine tiči že v besedi „platnice“ sami; vsled Škrabca in njegove prakse smo se navadili imenovati ta „ovitek“ baš s to besedo. (Prim. Cvetje, III. zv. 10, str. 1 in V. zv. 8, 4. stran platnic).

Tega dela za spoznavanje našega jezika se je že kar v prvih svojih spisih lotil nele z veliko ljubeznijo in požrtvovanjem, ampak tudi z globoko premišljeno sistematičnostjo, ki razodeva že v teh početkih popolno oblast nad obravnavanim predmetom in živo zavest dalekosežnega narodnega pomena našega jezikoslovja. Da bi primerno osvetlil tedanje naše jezikoslovno prizadevanje in si za nadaljnje znanstveno delo ustvaril trdno podlago, se je že v prvih spisih lotil kardinalnih točk našega jezikoslovja: pravopisa, izreke in etimologije. Tem trem podlagam našega slovniškega dela so posvečeni spisi v tem prvem snopiču: „O glasu in naglasu našega knjižnega jezika v izreki in pisavi“ (I. Naglasi naše slovenščine. II. Glasovi naše slovenščine)* — str. 1—59 in „Pravopisne opazke“ (str. 60—80). O razmerju med etimologijo, pravopisom in izreko podaja principijalne misli — ki so mu tudi pozneje vedno ostale vodilne — v svojem članku „Prešeren (Pravopisna preiskava)“ v „Kresu“ (I. [1881], str. 520—525), v katerem podaja — proti Levstiku! — etimologijo imena „Prešeren“ in ki je še danes, kar bo vedno ostal: vzor klasične monografije. „Da se v tem popolnoma z g. pisateljem ne strinjamo, kaže naša pisava“, mu je na str. 522 pripomnilo pod črto uredništvo — kar je zopet dokaz, kakšnimi težavami in s kakšnim zatajevanjem je moral Škrabec nadaljevati svoje delo. Znanost, edina kompetentna sodnica v teh rečeh, je o vrednosti njegovega znanstvenega delovanja že davno izrekla svojo sodbo. Koliko sadov njegovega truda je prešlo v prakso in v življenje našega jezika, kateremu je bil ves ta trud posvečen — in zakaj jih ni prešlo več, o tem ni mogoče govoriti na tem mestu. Učeni pisatelj se je pač lahko nekoliko malicijozno muzal, ko je videl, da so ljudje, ki so smešili njegov „kaker“, začeli pisati „kakeršen“.

Največ žurnalističnega prahu je dvignil v zrak s svojo pravopisno reformo. Železna srajca stare navade je vsaki korektniji pravopisni reformi najtrdnjša zapreka. Tako ni čuda, če so ljudje, ki niso poznali organskih zahtevkov in posledic njegovega znanstvenega dela, pozdravili njegovo „Cvetje z vertov sv. Frančiška“ z umovanjem in glosami, ki se spodobijo štirinogatom intelektualcem pred novimi vrati. Manj srečen je bil s svojo reformo znanstvene pisave naše slovenščine, pri kateri je obenem poskusil rešiti problem, kako bi se lahko z onimi znamenji, ki jih ima vsaka tiskarna, tiskali pri nas znanstveni teksti v slovenskem jeziku. Pri tem ni pomislil, da tipografski inventar naših tiskaren zadošča sicer za romane, pesmice in duševne potrebe tretjerednikov, za katere je ustvarjen. Maščevala se je nad njim znana „zavratnost objekta“, ki je povzročila, da je ta njegova reforma sicer duhovit eksperiment, v bistvu pa ponesrečen kompromis. Stavec, ki mora

postaviti po Škrabčevi metodi besedo „sta'ræc“, mora seči s e d e m k r a t v predalčke da izrazi šest glasov. To je potrata časa in popirja, ki bi se dala celo matematično izraziti, kakor so Rusi že izračunali, koliko jih stane na leto njih nepotrebni „v“. Tako nas znanost in tipografska potreba silita, da določimo vsakemu posameznemu glasu za znanstveno pisavo našega jezika po eden, določen tipografski znak. Tak znanstveni alfabet slovenščine se bo moral sporazumno med tipografi in znanstveniki določiti in potem si ga bodo naše tiskarne lahko omislile. Tako ne bo več izgovorov od strani tiskaren in nerodnih ovir za naše znanstvenike, kar je doslej vedno občutno zaviralo znanstveno raziskavanje našega jezika. To prašanje je za razvoj naše znanosti tako važno, da nam uboštvo hilarijanske tiskarnice (ki za Škrabčevo Cvetje ni premogla niti „v“) ne sme določati nikakih mej. Iz tega zla je Škrabec ob svojem času naredil nekako znanstveno čednost, kar nam postane nekoliko bolj umljivo, če pomislimo, da je tiskarni bilo treba v tej okorni pisavi postaviti vsak mesec samo troje strani teksta.

Kaj vse misli Škrabec sprejeti v to zbirko, ne vemo. Na predzadnji strani platnic tega snopiča pravi samo, da bo celotna izdaja obsegala dva zvezka (po 500 do 600 strani). Bojim se, da bo mogoče neumestna skromnost kriva, da v tej zbirki marsikaj ne bo izšlo, kar stoji na platnicah „Cvetja“ in kar tvori integralen del Škrabčevega delovanja. Tako n. pr. dolgo in v vsakem oziru znamenito pismo „gosp. Dr. Č. v C.“, priobčeno v V. letniku, ki je za umevanje Škrabčevega dela eminentne važnosti. Ta zbirka nam naj pokaže njegovo delo za slovenski jezik v celoti, zato treba zbrati vse njegove „raztresene ude“ in sprejeti vanjo vse, kar je v kakoršnikoli zvezi s tem delom. Če bi se okvir „Jezikoslovni spisi“ razpel preozko, bi ne bilo ustrezno niti jezikoslovcem samim. Baš jezikoslovci vedo — kar se malo ve in nič ne poudarja! — da ni p. Škrabec samo izboren učenjak, ampak tudi mojster klasične slovenske proze. Zato morajo v zbirko priti tudi stvari, ki bodo pokazale Škrabca širšemu občinstvu s te strani, kjer ga bo lažje razumelo in moglo oceniti kot našega „pisatelja“.

Upajmo, da bo učeni pisatelj ob 50letnici svojega znanstvenega delovanja lahko videl svoje delo v novi izdaji pred seboj. Žal, da je tiskarna izbrala za ta majhni format neekonomično velike črke, kakor pri Grafenauerjevi slovstveni zgodovini. Toda to se pač lahko še spremeni. Celotno Škrabčevo delo moramo dobiti čim prej v roke; vsakdo se strinja glede tega s Škrabcem samim, ki „Upa, da ne bi bilo v škodo ljubi naši slovenščini“.

J. A. Glonar.

Mein Osterreich, mein Heimatland, II., 2. izdaja, X + 508. Kar sem povedal o I. zvezku („Ljubljanski Zvon“, 1916, str. 141), to velja tudi o II. delo je bogato ilustrirano, slike so res zanimive in lepe, tudi zemljepisno-narodopisni sestavki so poučni; toda zgodovinsko-politična poglavja niso vedno brez pristranosti.

Že v predgovoru k I. delu omenja izdajatelj in urednik prof. dr. Benko Imendörffer, da se hoče v prvi vrsti ozirati na Nemce, češ, oni so v pravem pomenu Avstrijci, državni narod, jedro monarhije in pionirji državne misli, a da pri tem neče zapostavljati drugih narodov. Zdi se mi, da je šel časih vendar predaleč. Pri topografiji n. pr. Tirolskega se omenja kar 41 krajev, dočim pri Goriški poleg glavnega mesta Gorice samo še 3 furlanski kraji Tržič, Oglej in Gradež, kakor bi ne bilo slovenskega Bovca, Kobarida, Tolmina, Sv. Križa itd. Še slabše se godi v topografičnem oziru Bukovini, ker se opisuje samo njeno glavno mesto Črnovice. O narodnem življenju Nemcev na Češkem se obširno razpravlja na 6

straneh (str. 258—264), o Cehih pa v 36 vrsticah (str. 264). Drugod se pušča sotrudnikom svobodna beseda brez omejitve, a ko govori dr. Ludomir vitez Sarvicki o gališki zgodovini s poljskega stališča, dostavlja na koncu izdajatelj opazko, da izraža tu pisatelj čisto osebne nazore (str. 430). Ne gre mi za resnico ali neresnico, marveč ta dvojna mera odbija. Topografična imena ob Adriji straše še vedno samo laška.

V podrobnostih omenjam nekaj tiskarskih in drugih napak ter netočnosti: Na str. 151. je pogrešek: Kriegesgericht namesto Kreisgericht. — Ne more se trditi, da uživajo od 1861. dalje istrska plemena vse politične in narodne pravice — Italijani pač, a ne Slovenci in Hrvati (str. 168). — Na str. 169 mora stati slovensko, a ne slovansko jezikovno ozemlje. — Slavist Jagić še živi; zato ni dobro, če se pravi, da je bil (namesto „je“) natančen poznavalec jugoslovanstva (str. 203). — Da bi bil Taaffe vladal brez Nemcev, se ne more ravno reči, ker so bili v njegovi večini nemški konservativci in se je na drugi strani izogibal spora z nemškimi liberalci; res pa je, da niso imeli več liberalni Nemci neomejene oblasti (str. 233). — S stališča nemštva in državne enote bi bil boj proti ogrskemu državnemu pravu logično ravno tako upravičen in opravičen, kakor proti češkemu državnemu pravu (str. 232). — Pri nemških jezikovnih otokih na Češkem se omenja tudi Iglava, ki leži pač na meji, toda že na Moravskem; to bi bilo treba drugače označiti, da bi ne moglo morebiti nastati dvomno mnenje (str. 237). Enako se pri moravski nemški kolonizaciji omenja mesto Opava, ki sicer spada k Šleziji (str. 343). — Karol IV. je pač ustanovil v Pragi prvo nemško vseučilišče v političnem, a ne morebiti v jezikovnem oziru, dasi so imeli Nemci na njem do Husa (1409. leta) večino; najtočneje je, če pravimo, da je bilo prvo vseučilišče v nemški državi (str. 230 in 263). — Češka beseda „práh“ ne pomenja „vrát“, ampak „prag“ (str. 267). — Če govorimo o „skoro divji narodni politiki“ Čehov, ki skuša potlačiti praško nemštvo (str. 270), moramo na drugi strani priznati, da se z gospodarskimi in kulturnimi razmerami izpreminjajo tudi narodno-politične in da je pravično, če tisti izgublja, ki ima in v kolikor ima preveč. — Kopitar ni bil Čeh, ampak Slovenec (str. 297). — Sv. Barbara se kot zaščitnica rudarjev praznuje tudi v Idriji (str. 293). — Na str. 475. mora biti letnica 1867 in ne 1866. — Na str. 481. mora stati „Sava“ in ne „Drava“. — Na str. 504. mora biti letnica 1799 in ne 1793.

Na koncu knjige je dodatek o deželah ogrske krone ter Bosne in Hercegovine, ki je vreden naše pozornosti. Urednik prof. dr. Imendörffer razpravlja n. pr. o vzrokih madjarske hegenomije (str. 474—476), ki so deloma zgodovinsko-zemljepisnega, deloma narodno-političnega značaja. Prvi njih kralj sv. Štefan je sprejel krščanstvo in s tem obvaroval svoj narod usode Hunov in Avarov, ker sedaj niso zapadni sosede imeli povoda za napade. Slovani so bili brez državnotvorne moči. Nemci so pa kot meščani (v večini) uživali veliko samostojnost. Prišedši kot osvojevalci v svojo domovino, niso Madjari menda naleteli na prehud odpor in zasedli sredino dežele. Madjari imajo veliko politično in diplomatsko spretnost, neizmerno navdušenje za veličino svojega naroda, dar govora, osebno ljubeznivost, nastopajo kot zagovorniki politične svobode in verske strpnosti. Tako so dosegli obnoitev svoje države in tako hegemonijo nad drugimi narodi, kakor je bridko pogrešajo Nemci v Avstriji, pri čemer pa dr. Imendörffer neče preiskovati, v koliko so bile prizadete pravice drugih narodov. To je storil pesnik Adam Müller, Nemeč iz Banata, v članku o banatskih Švabih, kjer brezobzirno razkriva madjarizacijo (str. 489—494).

Ko so bili Turki pregnani z Ogrskega, so šteli Madjari 2 $\frac{1}{2}$ mil. duš (okrog leta 1700.), a v 30. letih preteklega stoletja že 3,358.000. Odkar so pa dobili svojo državo (1867. leta), narašča njih število silovito. Ogrski narodnostni zakon iz leta 1868. (njegovi očetje so Deák, Andrassy, Eötvös) dovoljuje narodnostim, kjer so v večini, javno uporabo njih jezika v šoli in uradu; kjer jih je $\frac{1}{5}$, tam smejo zahtevati, da se razprave in zapisniki vodijo tudi v njih jeziku. Vsak si sme pred sodiščem iskati pravice v svojem jeziku, sodni odloki morajo biti vsi izdani v tem jeziku, vsak uradnik je dolžan občevati s strankami v njih jeziku. Takó v teoriji, drugače v praksi. Vse šole od ljudskih do visokih so se pomadjarile, enako vsa krajevna imena, vsa gledišča. Vsaka uradna listina je madjarska, nobeno sedišče ne uraduje drugače, vsi napisi so madjarski razen na vojašnicah, občinski zapisniki so vsi madjarski. Ta neplodoviti „državni narod“ hoče šteti danes 10 milijonov duš, a jih šteje v resnici komaj 7 milijonov . . .

Če pregledujemo statistiko prebivalstva ogrske krone (str. 473), vidimo, da nimajo Madjari absolutne večine kljub vsi madjarizaciji.

Madjarov je 9.789.370 ali 47,5%, Slovanov 5.816.567 ali 27% in sicer: Slovakov 2.292.473 ali 10%, Rusinov 479.355 ali 2,3%, Srbov 1.125.397 ali 5,4% in Hrvatov 1.815.139 ali 8,7% (glede Hrvatov in Srbov se v knjigi (str. 476 in 485) pravilno poroča, da jih loči le verska, ne narodna razlika), Nemcev je 2.084.067 ali 10%, Romunov 2.980.216 ali 14,3% in drugih 354.291 ali 1,7%.

Zanimiv je članek, ki ga je spisal urednik prof. dr. Imendörffer o političnem, vojaškem in gospodarskem pomenu Ogrskega za monarhijo (str. 486 in 487). Ogrske dežele so po površju večje od Avstrije za okroglih 24.000 km² in po številu prebivalstva manjše za okroglih 7 $\frac{1}{2}$ milijona (21 milijonov proti 28 $\frac{1}{2}$). Važnejše za politično moč Ogrskega je pa dejstvo, da je država enotno urejena, dočim ima Avstrija 17 deželnih zborov. V tej enotni državi odločuje navadno ena politična stranka; vse madjarske stranke imajo isti končni cilj, le njih taktika je različna. Ogrske narodnosti so dandanes bolj narodopisna nego politična količina — Madjari vladajo s svojimi 48% (v najboljšem slučaju jih je toliko) in prihajajo v poštev pri notranji politiki monarhije, v kolikor je to možno, a v zunanji politiki so skoro že vodilen faktor. V vojaškem oziru dajejo ogrske dežele skoro polovico vsega vojaštva, poleg tega igrajo važno vlogo honvedje, ki imajo čisto madjarski značaj. Proti sovražniku je država zavarovana po Karpatih na treh straneh. Madjar je zlasti izboren konjenik, Jugoslovani so bili vedno izvršni vojaki, v prvi vrsti Hrvatje, enako tudi ogrski Nemci. Tako je Ogrsko eden izmed vojaških temeljev monarhije. A gospodarsko je Donava prirodna trgovska pot monarhije proti vzhodu, ki jo izpopolnjuje gosto železniško omrežje.

Končno omenjam članek podpolkovnika pl. Spaitza o Bosni in Hercegovini, v katerem obžaluje, da je monarhija od časov princa Evgena in Lavdona pa do leta 1878. prepuščala Balkan in njegove krščanske prebivalce samovoljni Osmanov (str. 494).

Dr. Lončar.

Octave Mirbeau. Svečana t. l. je stalo v novinah, da je v Parizu preminil postarni pisatelj. Kdor pri nas čita podlistke, gotovo pozna to in ono drobnjivo izpod njegovega peresa. Mož je sodil med rod realistov, v inačico takozvanih dinamistov, ki radi govorijo o skrajnostih napredka in prosvete. Očitali so mu, da slika kmete, ki jih je spoznaval v samostanskem zatišju v družbi žene in živali in cvetic, še daleko bolj črno ko Zola. V romanu *Dingo* (1913) so zgolj psi očitani prikupno, ostalo toné v odurni zlobi. Prototip, lakomni krčmar Jaulin, izvabi

vse premoženje nadložni materi, nato ji odkaže ležišče v skednju, jo hrani z žaltavo juho; ker pa trdoživka le ne mara poginiti, ji nastavi, da se izpotakne in ubije: o pogrebu pogodi z dovršenim tenkočutjem sredino med odkrito radostjo in obvezno žalostjo. Vsa vas pozna zgodbo, a kaj, osemdesetletnica!...

O priliki trodejanke *Les affaires sont les affaires*, ki po misli močno spominja na Feuilletov Montjoye, je padla neobičajna krilatica: Molièreov naslednik. Prvobornik ima značilno ime Maček, Lechat. Ležnjivi zvitorepec je vzlic dvakratnemu polomu in ječi uglieden občan, ker večkratni milijonar. Ustanovi list, pa ume jedva pisati. Vrtnarja odslovi, ker mu je žena blagoslovljena: otroče bi delalo po gredicah škodo in nadlego. Dotarskim snubcem — suhim grofom in ogoljenim princem — si ni treba nakopati morske boleznii, zlata Amerika je pri Mačku! Baha se, s čimer bilo; ponaša se, ker mu je sin igral glavno vlogo pri treh škandalih ter dosegel rekord v dirki. Sladkorjev trs namerava nasaditi, da lahko kandidira kot agraren socialist. Proti črnorizcem vpije, a pri prvi omedlevici pozove duhovnika. Edinec se mu ponesreči z avtomobilom, mrliča ima v hiši, a strastni trgovec se ne zmeni zanj, dokler ne podpiše sijajne pogodbe. „Kupčija je kupčija“... Na nemških odrih je uspela posebno duhovita enodejanka *Tat*. Star samec zasači ponoči gosposkega vlomilca, kó si hoče prisvojiti denarja in dragotin, ter pokliče policijskega komisarja. Ofrakani zmikavt umuje v opravičilo: „Poštenega poklica ni, drug drugega sleparijo. V veletrgovini kakor financi, v časnikarstvu kakor književnosti več ali manj očito varajo. Ker se že mora ciganiti in pehariti, sem sklenil krasti na lastno roko“. Sladostrastnemu sivcu ugaja zlasti, ker grabljiivi poštenjakovič podrobno razklada, v kake kočljive položaje ga novi opravke včasih spravi z gospemi. Ves je v ognju, došlega komisarja zahvali, češ nesporazum! lizunskega uzmoviča povabi na obisk. Ko hoče pl. Dolgoroki skozi okno na plano, mu plesnjivi pohotnež odpre duri na stežaj: Ali naj dam zapreči? — Ne, čaka že avto za oglom!

Trd in trpek pesimizem goji Mirbeau napram vsej družbi: gnusna mu je vlada, postava, šege in navade; zopni so mu podjetniki, mrzki denarniki in dragoletniki, gabni gospodarji sveta. Svoje čustvo je prihranil ubornim borcem, skrbčim sirotam, upornikom, ponižanim in razžaljenim. V sloviti Dreyfusovi zadevi se je koj v početku (1894) priklopil na stran obsojenega stotnika, k „intelektualcem“, kakor Zola, ki zato počiva v Panthéonu, kot A. France, ki obširno in prezirno smeši prosluli slučaj v Otoku Pingvinov... Enodejanka *Le Portefeuille* predstavlja, kako dvoumno postopa policija, in dogodki so žal opravičili Mirbeauja, ki so mu priskutni obrazi sodnikov in porotnikov, tako ravnodušni pred človeškim problemom. Odrasel deloma pri Jezusovcih — tudi stric mu je bil svečenik — je opisal duhovniško vzgojo z jedko in jarko jezo. Potegoval se je za slikarje — Van Gogh, Cézanne, Pissaro, Monet — ko so jih še zasmehovali, zato izgubi takoj pri listu službo! Hudo je obdelal podle demagoge in sebične politike v Slabih pastirjih, *les Mauvais Bergers*. Zagrizeni temnogledci pa včasih nasenči prav ljubke postave, kakor ga označuje Rodenbach: „... črt je isto ko ljubezen. Sovraštvo izvira iz prevelike ljubavi. Rekli so mu, da je okrut in grozovit: njegove modre oči pričajo o detečji milini...“

Mirbeau spoštuje življenje, zameta vojno. V njegovi najbolj znani mojstrovini, *Kalvariji (le Calvaire)*, kjer obdelava kot vse tedanje francoske korifeje usodno dobo 1870/71, modruje prostak: „Pojden, a ne vem, zakaj naj se borim. Ubijal ne bom, morda se dam ubiti“. V neki povesti je ustrelil vojak nemškega jezdeca.

Ker Francoza grize vest, gre in poljublja rajnemu krvave rane . . . Mirbeaujevo pero često primerjajo z učinkovitim čopičem Daumiera, Van Gogha . . .

Anton Debeljak.

Strossmayer na vatikanskem zboru. O nastopu in delovanju Strossmayerja na vatikanskem zboru 1869—70 se je doslej sicer mnogo govorilo in ugibalo, vedelo pa malo zanesljivega. Vedelo se je samo, da je bil v opoziciji. Sam T. Smičiklas za svoje delo „Načrt života i djela biskupa J. J. Strossmayera. I. U Zagrebu, 1906“ ni mogel dobiti vpogleda v originalne dokumente, zapisnike vatikanskega zbora. Kar prinaša o tej fazi Strossmayerjevega dela (n. n. m. str. 102—117), ki je za Strossmayerja kot politika in organizatorja tako zelo pomembna, je vsled tega samo posnetek iz del dveh zgodovinarjev: Friedricha, ki je očitno zgodovinar opozicije, in jezuita Granderaatha, ki je lahko za svoje delo porabil vse oficijalne dokumente. Da Granderaath vkljub temu ni zanesljiva priča, nam dokazuje dejstvo, da mu udeleženec vatikanskega zbora, Gj. Smičiklas, ravno v neki za Strossmayerja pomembni stvari odločno ugovarja (l. c. str. 115). Tem večje zanimanje zaslužijo novi in zanesljivi podatki o delovanju Strossmayerjevem na vatikanskem zboru, ki jih je priobčil E. A. Roloff pod naslovom „Die „Römischen Briefe vom Konzil““ iz zapuščine lorda Actona (Zeitschrift für Kirchengeschichte, XXXV. Bd. 1914. Str. 204—254).

Vatikanski zbor se je otvoril 8. decembra 1869 in že 17. decembra je prinesla „Augsburger allgemeine Zeitung“, takrat v Evropi najbolj razširjen in najbolj vpliven list, svoj prvi dopis iz Rima, ki je kazal veliko informiranost o dogodkih na vatikanskem zboru, še bolj pa o tendencah kurije in o razpoloženju in prizadevanju opozicijske manjšine. Ti dopisi, ki so se ves čas vatikanskega zbora nadaljevali, so zbudili veliko senzacijo in naredili kuriji — ker so bili zoper njene odredbe in težnje — ne malo skrbi. Tem bolj zaradi tega, ker so bili napisani očitno v prilog opozicijske manjšine in vsled tega naperjene zoper kurijo. Roloff opisuje na podlagi dozdej nepriobčenih korespondenc, kako so ta „pisma iz Rima“ nastajala.

Opozicija je imela svoje zavetje v Rimu pri lordu Actonu, ki je vsa poročila iz njenega kroga pošiljal Döllingerju. Ta je vsa ta poročila redigiral in jih priobčeval v omenjenem listu. Lorda Actona pa so informirali iz opozicije škofje Connolly, Hefele, Darboy, Dupanloup in — Strossmayer. Döllingerju piše Strossmayer 18. junija 1871: „Vaša pisma sem prelistal še enkrat in ponavljam, da so najzvestejši kompendij zgodovine vatikanskega zbora . . . Vse, kar bi se dalo tem pismom dodati, je samo potrdilo njih vsebine.“ Döllinger sam pa piše 31. marca 1870 svojemu prijatelju, angleškemu konvertitu Oxenhamu: „Z rimskimi pismi v „Allg. Zeitung“ stoji stvar res tako; napisana so in officina Jani na podlagi poročil iz Rima — od Actona in Friedricha — in so najzanesljivejša stvar med vsem, kar je doslej izšlo o zgodovini zbora.“

Še bolj jasna in informativna so pisma, ki jih piše Acton Döllingerju. Tako pravi v nedatiranem pismu, okoli 10. marca 1870: „Dupanloup je bil pri meni ob 7., Clifford ob 8., Voršak, Strossmayerjev adlat, ob 9. Tako je moje poročilo o proemiju zajeto iz dobrih virov“. Drugje pravi: „Strossmayer in Haynald sta moja informatorja“ in „Poučen sem tako dobro, da bo zbudilo pismo pozornost med škofi“.

O Strossmayerju samem pravi Roloff, da je „nach seinen Ideen und Beweggründen bis jetzt nur unvollkommen zu erlassen. Und doch gehört er, wenn nicht zu den grössten, so zu den eigenartigsten Gestalten, die der katholischen Kirche

Österreich-Ungarns im 19. Jahrhundert das Gepräge geben." (Str. 239.) Po svojem globokem prepričanju je bil, pravi, menda najhujši nasprotnik papeževe nezmotljivosti. Acton piše Döllingerju 10. januarja 1870: „Strossmayer je prišel takoj po seji, kjer je govoril pol ure o pomanjkanju svobode na koncilju“. Drugokrat mu pošlje obširno poročilo o generalni kongregaciji istega dne in pristavi pomenljivo: „Baš sem bil pri Strossmayerju“. V korespondenci je dovolj dokazov, da je Strossmayer predlagal Actonu svoje govore in svoje načrte, ter se je o njih ž njim posvetoval. Na zboru je nastopal očitvidno kot zastopnik Döllingerjeve smeri in kot njegov učenec. „Glejte, kakšnega govornika imajo Vaši nazori na zboru — kako je unel Vaše spise!“ piše Acton Döllingerju ob poročilu o nekem Strossmayerjevem govoru. Zanimivo podrobnost, ki z jarko lučjo osvetljuje papeža in razmere na vatikanskem zboru, poroča Acton Döllingerju 26. januarja: „Strossmayer me je tudi naprosil, naj sledečo stvar, kakor hitro se da, na primeren način objavim: Kaldejski patrijarh Andu, 78leten starček, je spisal govor, ki ga je, prevedenega na latinski jezik, včeraj, v torek, čital neki škof na zboru. V njem je zahteval, da sme ohraniti stare consuetudines svoje cerkve in jih predložiti i zboru — svaril je pred novotarijami, ki bi vzhodno cerkev pogubile, in je sploh govoril zelo dostojno in v dobrem smislu. Nato ga je dal včeraj zvečer papež poklicati. Ž njim ni smel iti nihče drugi ko Valerga, italijanski patrijarh v Jeruzalemu, ki je bil za tolmača in ki je edina priča. Sedaj pa je Kaldejec pripovedoval Jusefu, patrijarhu Antijohije, ki mu je naklonjen, da se je papež tresel jeze. Papež je govoril ostro in je razburjeno zahteval, naj se odpove ali svoji nadškofovski časti ali pa vsem svojim posebnim pravicam in privilegijem. Dva dni odloga, da se premisli, mu je papež odbil. Moral je podpisati neki papir, kar je jokaje storil. Bilo je pač menda drugo; saj jim skušajo že dolgo odvzeti te pravice. Prosil je za dovoljenje, da se sme posvetovati s svojimi škofi, ki so sedaj tukaj v Rimu, pa se je moral brez njih pomoči odpovedati. Imeni Jusef in Strossmayer se ne smeta omeniti. Sicer pa mora stvar priti kolikor mogoče v javnost.“

Strossmayer je dobro vedel, v čigave roke pridejo njegova poročila. Acton piše Döllingerju: „Strossmayer mi naroča, naj Vam sporočim njegov govor, ki Vam ga bom poslal obenem s pismom, ki ga je poslal prezidiju.“ Drugje pa pravi: „Danes zvečer sem čital Strossmayerjeve *Observationes de Ecclesia*. Kratke so, jasne in odločne. O kanonu de infallibilitate Pontificis pravi, da je *penitus eliminandum*, ker v izredni meri nevaren in napačen.“ Iz vsega tega se vidi, da je Strossmayer Actona sam informiral o vsem svojem delovanju na vatikanskem zboru in da so vsled tega Actonova poročila znamenita in za biografijo Strossmayerja porabna.

J. A. G.

: Splošno kreditno društvo :

r. z. z o. z. v Ljubljani.

Hranilne vloge na knjižice in v tekočem računu se obrestujejo po 4 1/2% od dne vloge do dne dviga. Na razpolago so domači hranilniki. Rentni davek plačuje zadruga sama.

Posojila se dajejo na hipoteke, zastavna pisma, osebni kredit, vrednostne listine (efekti), predujmi na lombard pod zelo ugodnimi pogoji.

Menice se eskomptujejo po razmerju bančne obrestno mere.

Telefon št. 120.

Ček-konto poštne hranilnice št. 45.156.

OMLADINA.

Nova publikacija „OMLADINE“:

ALOJZIJ GRADNIK: **Padajoče zvezde.**

Cena v platno vezani knjigi K 3-50.

Dobi se po knjigarnah ali „OMLADINA“, Ljubljana,
poštni predal 87.

„Tedenske slike“

so najboljši in najzanimivejši
slovenski ilustrirani tednik.

„Tedenske Slike“ stanejo: celoletno 12 kron, polletno 6 kron, četrtletno 3 krona in mesečno 1 krono. Posamezne številke se dobe po trafikah, knjigarnah in na kolodvorih izvod po 24 vinarjev.

Naročite si „Tedenske Slike“.

Zahtevajte povsod „Tedenske Slike“.

Priporočamo

„Narodno knjigarno“

v Ljubljani, Prešernova ulica št. 7.

Priporočilo častitim naročnikom „Ljubljanskega Zvona“.

Največja zaloga raznovrstnega papirja, kanclijskega, ovijalnega, raznih šolskih in pisarniških potrebščin. Razglednice en gros en detail.

Velika knjigovoznica, v kateri se izdeluje od najpraprostejše do najfinejše vezi. Originalne platnice in vezi za razne hranilnice in posojilnice.

Tisek na trakove, razne reklamne table v zlatu, aluminijumu i. t. d., passepartout v mnogovrstnih izpeljavah. Tisek na žalne (pogrebne) trakove se takoj izvrši.

— Tvoznica papirne in kartonažne industrije J. BONAC SIN, Čopova ulica, Ljubljana. —

Vljudno priporoča

Ivan Bonač.

Knjigarna
L. Schwentner
v Ljubljani
Prešernova ulica št. 3.

priporoča sledeča dela slovenskih pesnikov :

- Aleksandrov :** *Pesmi in romance*. Broš. 3 K 50 h, eleg. vez. 5 K.
- Aškerc A. :** *Zlatorog*. Planinska pravljica iz Trente. Eleg. vez. 3 K.
- Aškerc A. :** *Mučeniki*. Slike iz naše protireformacije. Broš. 3 K, v platno vez. 4 K 50 h, v usnje vez. 6 K.
- Aškerc A. :** *Junaki*. Epske pesnitve. Broš. 3 K, v platno vez. 4 K 50 h.
- Aškerc A. :** *Jadranski biseri*. Balade in romance slovenskih ribičev. Broš. 3 K, eleg. vez. 4 K 50 h.
- Aškerc A. :** *Akropolis in piramide*. Poetični sprhodi po Orientu. Broš. 3 K, eleg. vezano 4 K 50 h.
- Aškerc A. :** *Pesnitve*. Peti zbornik. 1904—1910. Broš. 4 K, eleg. vez. 5 K 50 h.
- Cankar Ivan :** *Erotika*. II. izdaja. Broš. 2 K, eleg. vez. 3 K 20 h.
- Jeraj Vida :** *Pesmi*. Broš. 1 K 60 h, eleg. vez. 2 K 60 h.
- Kette Dragotin :** *Poezije*. Druga pomnožena in ilustrovaná izdaja. Broš. 4 K, eleg. vez. 5 K 50 h.
- Kette Dragotin :** *Poezije*. Ljudska izdaja. Broš. 1 K 80 h, vez. 2 K 50 h.
- Poljanec Ljudmila :** *Poezije*. Broš. 2 K, eleg. vez. 3 K.
- Prešernove poezije**. Uredil A. Aškerc. Drugi natisk. Pantheon-izdaja v usnje vez. 3 K 60 h.
- Župančič Oton :** *Čaša opojnosti*. Drugi natisk. Broš. 2 K, eleg. v usnje vez. 3 K.
- Župančič Oton :** *Cez plan*. Drugi natisk. Broš. 2 K, eleg. v usnje vez. 3 K.
- Nadalje priporoča svojo bogato zalogo slovenskih in nemških knjig, ter sprejema naročila na vse leposlovne liste.**

Mestna hranilnica ljubljanska

Ljubljana, Prešernova ulica šte. 3,

- največja slovenska hranilnica -

je imela koncem leta 1916 vlog	K 55,000.000
hipotečnih in občinskih posojil	„ 30,600.000
in rezervnega zaklada	„ 1,500.000

Sprejema vloge vsak delavnik in jih obrestuje najvišje po

4⁰/₀,

večje nestalne vloge pa po dogovoru.

Hranilnica je **pupilarno varna** in stoji pod kontrolo

c. kr. deželne vlade.

Za varčevanje ima vpeljane lične

domače hranilnike.

Posoja na zemljišča in poslopja na Kranjskem proti 5 %, izven Kranjske pa proti 5 ¼ % obrestim in proti najmanj 1 % oziroma ¾ % odplačevanju na dolg.

V podpiranje trgovcev in obrtnikov ima ustanovljeno

Kreditno društvo.